

VLNA ZKOUŠKY

NAPSAL
ALOIS DOSTÁL.

PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“
NA ROK 1924. ČÍSLO 2.

V PRAZE 1924.

NÁKLADEM „DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.
TISKEM ARCIB. KNIHTISKÁRNY.

I.

Neobyčejná konala se ve Strážově slavnost, k níž se připravovala celá obec i s okolím. Kdo mohl ze Slezákova rodu, byl minulou neděli v Praze, kde se jednomu z jeho členů, a to Janovi ze zahumení dostalo svěcení na kněze. Už dříve si vyžádali sousedé, aby novosvěcenec první mši svatou čili primici měl ve svém rodišti.

„To víš, Kateřino, že ti něčím na hostinu přispějeme“, slibovala jménem celého příbuzenstva teta Horáková ze statku a při tom pozvedla hlavu, aby naznačila, že to pololánice může dělati.

„Na nás se obrať, budeš-li čeho potřebovati“, vybízela starostová, která se Slezákovými v žádném příbuzenském svazku nebyla, ale ochotně na svatby a jiné slavnosti posílala, třeba někdy koš v poměru s dárkem byl příliš veliký.

Mlynář sliboval, že semele mouku jako běl, hostinský se dušoval, že opatří nejlepší pivo, řezník chtěl sehnati v panských dvorech tučné tele.

„Děkuji vám srdečně“, pravila k slzám dojatá chalupnice. „Nezáleží to jenom na mně. Domluvím Janovi, aby měl primici doma. Už i pan farář se o tom zmínil. Víím dobře, proč by chtěl syn všechno odbýti jednoduše. Studie mnoho stály, a teď ještě musím mu řídití prádlo, nábytek —“

Také místní farář Hovorka o posledních velikonočních prázdninách domlouval Slezákovi, aby primici slavil v rodišti, dodávaje s úsměvem, že už místo ponechal v pamětní knize, kde všechno vyličí pro

památku potomkům. Také napověděl, že se o hosty duchovní postará, poněvadž primice může připadnouli na pout, na niž beztoho zve. A sám hned se nabízel za kazatele, poněvadž novosvětcencův život dobře zná.

Jan jsa nutkán domácímí, farářem i sousedy, posléze svolil a svoji první mši svatou ve Strážově sloužiti chtěl. Ale hned si vymíňoval, aby se veliké vydání ani zde ani onde nečinilo.

Slezákovi přijeli z Prahy celí nadšeni, kde komu sdělující, jak to bylo všudy krásné, že dosud takových dnů nezažili. A hned se pustili do příprav.

Jan s nimi nepřijel, odbočil ke strýci; s ním se dostaví až někdy v sobotu, aby doma nepřekážel. Družičku si vymínila vystrojiti Horáková, a to svoji mladší dceru Máňu, která bude od hlavy k patě nová. Ale ještě několik dívek z příbuzenstva si chystalo bílý šat a věnečky na hlavy.

Až úzkostlivě úklidný kostelník chtěl všechno převrátiti na ruby a dva chlapce ministranty měl k ruce, dokud mu — rozjevenci — neunikli.

Ale nejenom starý chrám, i všechna stavení v obci dostávala nový šat a prováděn v nich generální úklid. Kovář postavil novou hradbu u zahrady se žlutým nátěrem a vyřezávanými špicemi.

Nenadál se novosvěcenec Jan Slezák, syn z větší chalupy, jakou bude mít primici a co se všechno v rodišti k jeho oslavě chystá, jak všichni, jindy rozdělení a rozdvojení, dnes sloučení za jedním cílem jdou a se snaží, aby primice byla co nejslavnější, aby návštěvníci byli zcela uspokojeni.

Vrátiv se v sobotu se strýcem domů, ani ves pohorskou nepoznával a s úsměvem pozoroval, že v lomenicích několika stavení i prapory se objevily, jako při poslední biskupově návštěvě a biřmování.

Náves byla umetena jako o Božím Těle a okna se leskla jako před posvícením. A co všude vůně přelíbezná — div dlouhá prkna obtížená koláči nevyčnívala z oken do cesty.

Povoz zajel na zahumení, ale Jan před večerem kráčel do fary nedaleko kostela, aby zde přespal a v poradu vešel s farářem, který byl vždy jeho otcovským přítelem a dobrodincem. Jan o prázdninách spával i se stravoval pod hostinnou střechou farskou, začož otec jeho bezplatně vzdělával faráři dvanáct měr polí, jež mu náboženská matice odměřila z kostelních pozemků. Ostatní za nepatrný peníz najímali si osadníci.

Novosvěcenec slyšel zkoušku hudebníků, viděl poslední přípravy, slyšel hrčení povozů s mladým jezelem a nakosenou travou, aby bylo čím krmiti skot i brav, neboť ani poslední pasáček by nevedl dobytek na pastvu o tak památném dnu, o pouť a primici, při návštěvě mnoha hostů z širého okolí. Nikdo by toho od nich ani nežádal, když se do luk už dobře schoval zajíc a jezelel byl jako val.

Kolikráte se dobře vyspal Jan v malém pokojíku s oknem do zahrady hned vedle podlouhlé místnosti, kterou zde nazývali sál, kde měl farář na podlaze obilí a v pytlích sušené švestky. Jenom na pouť se sál vyklízel. Tehdy zrno bylo stráveno a švestky vyneseny.

Ten večer před primicí nemohl Slezák usnouti, dlouho přecházel od okna ke dveřím, často zadíval se do sadu, kde šumělo listí. Mladý, čtyřadvacetiletý muž byl dojat a nyní litoval, že svolil k zítřejší slavnosti. V duchu si opakoval, co odpoví řečníkům, jak poděkuje. Až se lekal, že bude příliš pozorován u oltáře i při stole, že se kolem něho nakupí známí a budou mu hlučně gratulovati. Také si byl

dobře vědom posvátnosti úřadu, který počne konati zítřejším dnem.

Ještě na loži se pomodlil a uvažoval —

Oč mnozí ve Strážově prosili, to se vyplnilo. Nebe bylo jako rybí oko. Ani kramáři na návsi se nepřeli v naději, že bude tržba dobrá. Zvony jasně zněly, hasičská trubka se ozývala jako budíček.

Farář záhy chodil po zahradě, s potěšením patře na orosené květiny. Nelitoval, že jich bylo mnoho ořezáno na ozdobu oltáře. Také lepší zelenina zmizela v kuchyni. Časem se Hovorka podíval na okno v prvním patře a s úsměvem přikyvoval: „Dlouho nemohl usnouti pohnutím, teď vyspává“.

Za chvíli přišel za ním Slezák hodně pobledlý. Pozdravili se, farář se tázal mladšího spolubratra, jak se vyspal, potom otevřeli knížky, Janova zářila zlatou ořízkou, a modlili se. Jan zůstal v zahradě, když zvon odvolal Hovorku do kostela na ranní služby Boží. Toho dne byly ve Strážově dvoje služby Boží, jako v sousedním městě.

Zadními dvířky Slezák opustil vonnou zahradu a bral se domů, odkud bude v deset hodin uveden do chrámu. Pokoje neměl; už se sešlo několik přátel s matčiny i otcovy strany, ti novosvěcence obstoupili a dotazy ho přímo zahrnovali. Ten chtěl věděti, kam se dostane, onen vyzvídal, jaké bude jeho služné, jiný radil, aby se hleděl dostat do města za katechetu, tetky chtěly viděti jeho výbavu, povlaky na duchny, známkování na prádle. Ani nebylo možno všem vyhověti, všechny upokojiti. Také zvali Jana na návštěvu a hned by ho vzali s sebou, aby se jím mohli doma pochlubiti.

Slezáková, aby hosty zabavila, donesla mísu koláčů a láhev sladkého vína.

„Ať slouží ke zdraví!“ strkal strýc také Janovi stupečku s nápojem.

„Ať slouží!“ řekl novosvěcenec, ale sklínky nepozvedl. „Dosud nesmím.“

„A pravda. Ty se musíš postiti. Těžký závazek. Pro mne by to nebylo. S lačným žaludkem nic mně nejde od ruky.“

Chtěli probíratí výhody i nevýhody duchovního stavu, ten neb onen měl něco na jazyku, ale Jan vybízel k jídlu a proud řeči přetrhl. Nebylo mu po chuti rozebíratí podobné věci.

Jan Slezák byl slavně veden do chrámu, průvodu zúčastnila se mládež, která byla toho dne vesměs obuta, okolní duchovenstvo s vikářem v čele, někteří kněží dostaví se ještě mezi slavností, přijdou pěšky, až doma vykonají nutné obřady; helmy hasičů se leskly jako zlaté a velitel si před sborem pyšně vyšlapoval, družičky s Horákovou Máňou byly pěkně ustrojeny a lidu tísnilo se všude k neprotlačení. Zraky všech upřeny byly na novosvěcence, jež vedl místní farář, na jeho rodičích a příbuzenstvu. Slezáková měla sepjaté ruce, celou cestu slzela, ale chalupník se držel statně a ob chvíli si přetíral čelo.

Starostové přifařených obcí už dříve se hlásili k nesení hedvábných nebes, kostelník nevěda si rady, šel pro Hovorku. Tento vysvětlil ochotným mužům, že se baldachýn nese jenom tehdy, nese-li kněz hostii v monstranci, ta účta že patří Nejvyššímu.

„Ale bylo by to slavnější a nikdo by se nad tím nepohoršil“, namítali obvyklí nosiči nebes.

„Opravdu to nejde. Pojďte s námi do průvodu, jste srdečně vítáni.“

Chlapci nesli korouhve, bílé a červené, nové i staré, a mládež svůj prapor. Připojili se i hudob-

níci, ale nevěděli, jakou píseň by hráli, veselou či vážnou. Aby nikoho nepohoršili a neurazili, hráli obě, do kroku i poutnickou „Vzpomeň, ó Královno“.

Mnoho rozdal novosvěcenec obrázků na památku udíleje požehnání; zrak se mu porosil při Hovorkově srdečné promluvě, i když podával rodičům a příbuzným tělo Páně, když mu přála družička před oltářem držíc na bílém polštáři zelený věneček, když bradaří muži se starým panem učitelem a starostou obce v čele potřásali rukou jeho. Ano, usmívali se na něj při zpáteční cestě z kostela i kramáři, kteří měli naději, že více utrží než o obyčejné pouti, a hned vyťahovali z beden obrázky svatých a růžence, které měli pro Starou Boleslav a Svatou Horu.

Všichni hosté vrátili se do chalupy na zahumení, ale zde se rozdělili. Hovorka si vzal duchovní na oběd na faru. Do neveliké světnice s malým přístěnkem by se všichni ani nevešli a některým se ani nelíbilo jísti a veseliti se po svém způsobu před pány. Ostýchali by se, ani by jim tak nechutnalo a strýcové by nemohli vyláhnouti a nacpati své dýmčičky.

Janovi ponecháno, aby přecházel z fary do chalupy, přes to že se nikdo neurazí. Znal tuto cestu dobře, neboť ji konával už jako student a teď jako alumnus denně, když byl ve Strážově na prázdninách. Vedla po zahradách, že nebylo ani nutno jíti po návsi. Od farské zahrady měl kliček, jinde dvířek nebylo, ploty byly z keřů, které se daly rozhrnouti.

„Aby už nehráli do skoku!“ huboval Hovorka, slyše veselou píseň od hospody.

„Bojí se, aby se chasa nerozešla. O pouti bez-toho zábava dlouho netrvá“, mínil vikář, veda se s nejmladším Janem.

Tento skutečně přecházel toho dne často z fary do chalupy, aby byl jako všudy přítomen. Když usednul u příbuzných a nechtěl si bráti skopové, naproti sedící strýc nadhodil: „Na faře máte něco lepšího, husičku s okurkovým salátem —“

„To se, strýčku, mýlíte, obě hostiny jsou dle jednoho jídelního lístku s tím rozdílem, že na faře jest více talířů a menší sklenky na pivo. A o to byste ani nestál“, vysvětloval novosvěcenec.

„To máš pravdu, dobře se máme, ale myslil jsem, že na faře vždy jest na míse něco chytřejšího.“

Jan pospíchal zase na faru, věda, že nadešla doba, kdy pan vikář rád řeční. Bez přípitku se to neobejde. Dobře předvídal; na stůl doneseno víno a už cinkal prsten na sklo, aby se na chvíli pomlčelo. Vikář vstal a přednesl vzletnou zdravici, přál novosvěcenci mnoho štěstí a spokojenosti v životě, děkoval jménem všech místnímu faráři za pohostění a na konec doložil, aby se všichni ve zdraví ještě mnohokrát sešli na zdejší faře.

Odpověděl Slezák, všem děkoval, na Boha vzpomněl, radost projevil, že se dnešního dne dočkal. Mluvil Hovorka a jiní krátce, řeč se točila kolem Jana, až jeden z mladších kněží žertovně pronesl: „Ať žijí děti našich otců!“ — a první se napil.

Jan nejdříve se rozloučil s duchovními a potom pospíchal domů, aby s Bohem dal přátelům. Nové díky, zvaní, doprovázení a pak večer rozprostřel se nad krajinou.

Jenom v hospodě se dosud hrálo a tančilo.

Slezák si oddychnul v malém pokoji na faře. Byl rád, že primice skončila. Na všech stranách bylo uspokojení. Každý hleděl připsati sobě část zásluh. Velitel hasičů se chlubil, jak udržel se

svými třinácti muži pořádek, kostelník mínil, že se čistota chrámu kde komu líbila, kuchařky věděly, že uspokojily svým uměním, zpěv i hudba se zamlouvaly, ano návštěvníci prý se ohlíželi i po nové kovářově hradbě.

Jan klečel na novém klekátku z dubového dřeva s měkkým polštářem. Byl to dar od družičky, vlastně jejích rodičů, jak jim kdosi poradil. Horák dal na ně dříví a stolař došel si pro vzorek do města, kde katecheta měl právě takové klekátko z Prahy. Pod vrchní deskou byla zásuvka pro modlitební knihy. Kříž visel na stěně a klekátko se před něj dobře hodilo. Teď na něm klečel mladý kněz, maje hlavu ve dlaních. Byl pohroužen v modlitbu. Děkoval, že se dočkal dnešního slavného dne, že dokončil studia při strádání a námaze a prosil, aby uchována mu byla v duši milost, již nedávno přijal a s kterou má nastoupiti pout života.

II.

„Tak, a nyní vás tu, bratříčku, nechám samotného a podívám se trochu do světa. Dávno jsem se na ten výlet chystal a těšil“, řekl farář Hovorka za několik dnů Janovi, když ho v kanceláři uvedl do matrik a úřadu. Chtěl navštívit rodiště, podívat se k bratrovi, zúčastnit se duchovních cvičení. „Kdybyste si v něčem nevěděl rady, obraťte se na moji sestru.“

Slezák na polo bydlil na faře a na polo u svých rodičů. Všude byl vítán, tu i tam nabízena mu strava. Posléze se to uspořádalo tak, že snídati bude na faře a obědvati doma. Večeři dostane

tam, kde právě bude prodlévati. Několik vajíček, pomazánka, kyselá, v letě oblíbená polévka všude snadno se sehnala.

Stal se tedy farářovým zástupcem, svědomitě všechno konal a občas si učinil vycházku do okolí. Děkoval duchovním za účast při primici, kázal o pouti, koulel v kuželky a všude byl ochotně vítán jako dobrý společník. Nevynášel se, se vším se spokojil. Na faře zapisoval v matrikách, četl, opatroval a zaléval zahradu; ano u rodičů chápal se i práce o žních, nedav se odpuditi. Svléknuv kabát vyzvedal snopy na vůz, naznačuje jakou má sílu.

Přijímaje poštu, byl rozechvěn, neboť čekal, kam bude poslán za kaplana, které místo bude mu přisouzeno.

Bude-li namáhavé, o to se nestaral, jenom kdyby to nebylo příliš daleko od domova. Ani německé osady se nebál, ale českou by raději přijal. Došly dopisy od konsistoře i od vikáře, ale v úředních obálkách nebyla jurisdikce. Také Hovorka psal z cesty na Svatou Horu. To a ono připomenul, nezmiňoval se však, kdy se vrátí.

Slezák tedy křtil, oddavek nebylo, i pochovával na novém hřbitově. A tu se mu nahodilo, že poslední službu musil prokázati blízkému příbuznému, otci-výminkáři rolníka Horáka, jenž měl sestru jeho matky za ženu a jehož dcera Máňa byla přední družičkou o primici. Navštěvoval stařečka, zaopatřil ho, mnohou hodinu si popovídali, až Horákovi strojili pohřeb. Jan chtěl dojíti pro kněze do sousední osady, ale spořivá teta navrhovala, aby všechno odbyl sám.

„S panem farářem se vyrovnáš, až se navrátí“, řekl Jan, znaje dobře tetu.

Pochovával slavně, v kostele řeč měl, při zádušní mši svaté zpíval, nejlepších rouch užil a všechny svíce v kostele dal rozžítí.

„To Horačka nezaplatí“, mínil kostelník, klada černé sukno před oltářem.

Zase sešlo se celé příbuzenstvo, ale zdrželo se krátce. Po dědovi nebylo už co zdědit, majetek dávno rozdal a nábytek jeho za mnoho nestál. Jan přece si odnášel z té pozůstalosti dědovu modlitební knihu, v níž dosud ležely brejle s ocelovými, zčernalými obroučky.

Večery trávil Jan pravidelně doma u rodičů, když byl dříve zalil farskou zahradu.

V tu dobu se všichni sešli a chvíli poseděli na dvorku. Pro rodiče a Jana byly tu stoličky z jizby vynesené, ostatní si sedli na záspi, na trávník a kde se komu zalíbilo. Slezákovi měli ještě čtyři děti: dva chlapce a dvě děvčata. Jan byl nejstarší, po něm přišel Jiří, jenž v obci pracoval jako kovář, o dva roky mladší Filip určen za hospodáře na chalupě; proto ho děti posměšně nazývaly erbovníkem. Josefka vychodila školu a Fanyňka teprve do ní vstoupila před rokem. Dvě děti Slezákovým zemřely před rokem. Všichni byli zaměstnáni při hospodářství, o žních i Jiří zůstal doma, aby se s hrabíci otáčel. Josefka posluhovala industriální učitelce více z ochoty než pro mzdu. V chalupě nikoho nenajali ani o mlácení, sami ještě občas sousedům pomohli. Slezák v zimě drvařil pro kus paliva a s Filipem rubali kmeny. Nouze tu nebyla, ale také ne nadbytek, zvláště když Jan studoval a bylo nutno za ním co měsíc poslati peníze. Sám si sice hleděl něco vydělati, opakuje s menšími žáky, ale to nestačilo na vyživení. Ještě do semináře za ním docházeli studentíci, aby měl něco na

přilepšenou. Však sliboval, že nezapomene na vydání, jež rodičům studiemi způsobil.

Ne bez obav posílal chalupník Slezák nejstaršího syna do škol, jsa k tomu mnohými pobádán, aby chlapcovy vlohy neležely ladem; časem těžce sehnal peníze a sourozenci musili se uskrovniti a ve starém šatě i ve dnech svátečních choditi, jenom aby Jan měl, čeho potřeboval. Také Horáková a jiní přátelé studentovi tu a tam něco Janovi podstrčili na papír, když opouštěl domov a loučil se u spřízněných rodin.

Když Slezáka náklad na syna počal tížiti, vrátil se student a ukázal vysvědčení, jemuž se všichni divili. Nájemce dvora maje též syna na studiích, záviděl chalupníkovi a žádal Jana, aby docházel do dvorce a opakoval s jeho synem, jenž dostal opravu a po prázdninách měl zkoušku doplniti. Tu Slezáka jala hrdost a umínil si, že to ještě nějaký rok vydrží.

A vydržel, až Jan byl přijat do semináře a nebylo již nutno tolik peněz za ním posílati. Jana nikdo k tomu kroku nenutil; nabízelo se mu místo výpomocného učitele, také v záložně by byl přijat za písaře a i jinde by se byl uchytil. Ale student volil stav kněžský. Nikdo mu nebránil, ho nezrazoval, místní farář jenom kývnul hlavou, píše mu doporučení. Potom obrátiv se od stolu, pověděl Janovi několik vážných slov, aby rozvážil, co podniká a neukvapil se v rozhodnutí.

„Uvažoval jsem o všem a nezměním svého úmyslu“, odpověděl Slezák.

Rok míjel za rokem. Jan zůstal v semináři, nestěžoval si, byl spokojen. Teď viděl, jak se rodiče ještě starají o jeho vybavení. Stolař dodával nábytek, kus za kusem, všechno do hněda natřené,

a že v chalupě nebylo místa, skládalo se to na faře. Byl tu stůl, dvě židle, dlouhá postel, šatník, umývadlo, jak bylo určeno a smluveno. Sám přidal jednoduchý zouvák a plivátko na čtyřech kulatých nožičkách.

Slezák viděl doma, jak Josefka se sklání nad prádlem a známkuje písmeny J. S., jak matka nové peří sype do dušen.

„Snad přijdeš na hory, tam je studeno, musím ti tedy pořádnou svrchnici nasypati“, připomínala kostnatá žena.

„A co s touto?“ ukazoval Jan na menší peřinu.

„To je spodnice, tu si dáš pod sebe. Tak je to u pánů, jak jsem se ptala.“

Jan se usmál. Dosud takového pohodlí neměl a neví, bude-li ho nyní užívat?

Vrátil se Hovorka z cest, sotva ho poznali, jak byl opálený, liboval si změnu vzduchu a byl spokojen. Také se hned ptal, má-li Jan místo.

„Posud nic nedošlo“, sdělovala sestra. „Jenom na výpomoc byl tu a tam žádán. Ovšem odřekl.“

Jan uvítav faráře hned chtěl ze všeho skládati účty, ale Hovorka mávnul rukou. „Času dosti. Teď si můžete někam vyjet, než dostanete jurisdikci.“

Ale Jan nejel nikam; ani nechtěl v poslední chvíli opustiti rodiče a sourozence, a pak za několik dnů došel ho přípis, že jest ustanoven kooperátorem v Nevidech.

„Tedy ani ne kaplanem?“ divil se otec.

„Kooperátor jako kaplan“, vysvětloval Jan. „Na názvu nezáleží. To jest jako farář a děkan.“

„Děkan? To je něco vyššího“, nazvedl hlavu chalupník.

Na faře hned hledal Jan v schematismu Nevidy, jak to tam vypadá.

„Bratříčku, vyhrál jste terno“, vysvětloval Hovorka. „Fara sice na špatném patronátě, na náboženské matici, ale veliká. Místo průmyslové, několik vesnic, pošta, dráha v místě, ale obyvatelé více Němci než Češi. Co naplat. Poněkud se v němčině znáte, ostatnímu se přiučíte. Faráře máte ještě dosti mladého.“

Počítáno, kolik celá osada má obyvatelstva, kolik je tu tříd ve školách, jak asi obtížná bude štace.

Jan hned psal budoucímu svému faráři, dotazuje se, kdy má přijeti.

„Až nastane školní vyučování“, zněla odpověď obratem, „nebo nějaký den dříve, abyste se poohlédl po osadě a urovňal si svoje věci.“

„Budete jako katechetou“, poznamenal Hovorka.

Kde kdo v obci nyní věděl, že na světě existují jakési Nevidy s továrnou, že se tam mluví česky a německy, že jest tam na osadě několik škol, a do těch Nevid že jest ustanoven Jan Slezák za kaplana a katechetu. Kde obec ona leží, kudy se tam jede, věděl ve Strážově málokdo.

V chalupě na zahumení už skládali prádlo, šaty a knihy do velikého kufru, peřiny stočili do vaku a stolař balil nový nábytek do hadrů, připomínaje, že by ho bylo nastokrát škoda, kdyby se cestou odřel.

„A kam si dáš pečivo?“ starostlivě vzpomínala matka.

„Pan farář mně půjčí ruční kufr, teď nikam nepojede.“

Jan se chystal opustiti domov. Ještě v neděli měl kázání o pouti v nedaleké obci, v pondělí se rozloučí a pojede. Už by rád viděl nové působiště, jež zde nikdo neznal. Jenom řezník zastavil se

u Slezáků a mezi řečí sděloval, že před lety na cestách také v Nevídech se zastavil. Málo se na ně pamatuje, jenom se mu zdá, že jest to místo hlučné, ale poněkud divoké.

„Jako při každé téměř továrně“, ještě usuzoval. „Lidé seběhnou se se všech stran a všichni nejsou hodni.“

Posudek ten nemusil se vztahovati také na Nevídy, ale Slezáková si jej dobře zapamatovala. Vždyť tam bude její milovaný syn.

Jan obcházel naposled známé, navštívil i tetu Horákovou, již ještě jednou děkoval za všechno, co mu dobrého učinila. Byla přítomna Máňa ovšem už ne jako družička, ale jako pasačka prostě oblečená, bosonohá, s vlasem neurovnaným.

„Někdy se na tebe podíváme“, slibovala teta. „Kdyby to nebylo tak daleko, jela bych s tebou k vůli úklidu v pokoji.“

„Nerad bych obtěžoval. Nějak si nábytek urovnam v kaplance“, mínil Slezák.

Nyní s ostychem vpouštěla zámožná teta synovci několik korun do ruky při loučení. Junák se bránil, ale musil vzít dárek — na cestování.

Už i na faře vykonal poslední návštěvu, odtud si odnášel několik knížek, jež mu Hovorka v knihovně našel. „Budou vám užitečné jako pomůcky, zvláště na takovém místě. A peníze na knihy také hned nebudou.“

Poslední noc chtěl Jan strávit pod rodným krovem. Časně ráno odjede na dráhu. Sedne do vozu, kde budou spolu zavazadla. Kupec na zpáteční cestě naloží si na vůz rozličné zboží. Tak se dá jednou ranou mnoho získati.

U Slezáků byla s večerem obvyklá beseda, všichni byli pohromadě, ale neozýval se obvyklý

smích, nežertovalo se. Byli vážni jako před něčím zvláště důležitým. Jan sděloval, kde byl a s kým mluvil.

Dříve než jindy vyzval hospodář rodinu na lože, neboť bude nutno ráno časněji vstáti. Všichni se zvedli a dali dobrou noc. Matka na chvíli vešla za synem do přístěnku, kde hořela lampa. Kněz ještě seděl nad knihou a s úsměvem uvítal návštěvnici. Jako by tušil, proč se dostavila. Vzpomínala, co by se ještě mělo připravit, usedla a zadívala se vážně na nejstaršího syna.

„Kolikráte jsi odjížděl“, řekla, „ale teď vstupuješ do samostatného života. Dosti připravili tě v semináři, máš také už rozum. Slyšela jsem, že přijdeš do místa hodně divokého, kde jest mnoho příležitostí k životu darebnému. Jene, nedej se zlákat, buď opatrný! Špatní lidé by měli radost, kdyby tě svedli k něčemu. Budou ti snad klásti nástrahy, pamatuj se, dbej své cti, a kdyby ti bylo úzko, víš, kde pro tebe bijí upřímná srdce. Přijed a svěř se se vším. To jsem ti chtěla říci před odjezdem. Považovala jsem to za svoji povinnost —“

Jan vstav, chopil se matčiny ruky a vřele ji políbil. „Děkuji za každé laskavé slovo.“

„Tak, nyní půjdu na lože s lehčím srdcem. Dobrou noc!“

Rozloučili se a dvéře lehce se zavřely za Slezákovou. Jan hleděl dále ke dveřím, jako by se měla ještě jednou v nich zjevit drahá roditelka. Byl dojat, nemohl čísti, uvažoval. Posledně pod rodným krovem! Zítřka bude daleko odtud, v cizině, která se má stát novým jeho domovem. Ještě že matčino požehnání bude ho doprovázeti cestami života.

III.

Jiný svět jako by se Slezákovi otevřel v Nevidech, než jaký byl v pohorské dědině a v semináři. Černé komíny ho uvítaly, vedle nichž se téměř ztrácela štíhlá věž kostelní. Dráha vedla až k obci, ne tak k vůli cestujícím, jako k vůli tovarům, jež se odtud vyvážely. Místo bylo neurovnáno, nové budovy vedle starých, vilky se zahradami vybíhaly do polí, plno hostinců a krámů, škola s pobočkami po staveních, které množily se a byly rušeny, jak mnoho bylo práce a jaký byl příliv dělníků.

Farář, ještě ne padesátník, uvítal Slezáka v kanceláři, jsa obklopen matrikami, u stolu plného listin, maje pero v ruce. Jenom pokynul, aby usedl na stolicí, dokončuje spis, na který čekal muž v režném šatě, s umouněnou tváří, jak vyběhnul od díla.

„Tak, buďte vítán!“ řekl posléze kněz, odsunuv psací náčiní. „Dobře, že jste přijel dříve. Mám jeti na svatbu, neter se mně vdává, a nerad bych pozvání odmítnul.“

Slezák se tázal, kdy se počne učit.

„V prvních dnech to za nic nestojí, zvláště u těch nejmenších, musí se učit seděti, zvykatí pořádku. Potom to ujednáme. Teď pojďte do kuchyně, abyste se po cestě občerstvil.“

„Hladu nemám, ještě jsem si přivezl pečivo z domova.“

„Ano, buchty od maminky! S těmi se odjíždí a nastupuje“, smál se farář.

Slezák záhy seznal, že jest na zdejší faře malé hospodářství, které vede obstarožní služka, jež zde jest jako živý inventář, domácnost obstarává farářova vzdálená příbuzná, slečna Fany, poněkud nevlídná, na svět zanevřelá, že se nevdala pro nedo-

statek věna. Teď kaplana uvítala kývnutím hlavy a před něj i před pana strýčka postavila dva hrnečky kávy a zbytky domácího pečiva.

„Tak na tu svatbu pojedu“, oznamoval v kuchyni farář Čapek. „Chceš-li, můžeš také se mnou jeti.“

„Já nepojedu“, rozhodně prohlásila hospodyně. „Kdo by ohlídal zahradu?“

Jan se chtěl nabídnouti za hlídače, ale nevěděl dosud, kde zahrada jest. Farář už nenutil, věda, že Fany nepojede z odporu ke všem veselkám. Jenom zběžně kaplanovi naznačil, kde co jest v kanceláři, a s večerem pospíchal na nádraží. Právě odtud vyzvedal kostelník zavazadla Slezákova. „Budete mít práci“, řekl Čapek kaplanovi. „Dnes přespíte v hostinském pokoji.“

Teprve na zpáteční cestě si všimnul Jan, že za farou jest několik korců polí a zahrada, vysokou zdí a drátem ohražená. Měl radost, že do ní vede jedno okno z kaplanky. V dědině si ho nápadně prohlíželi, ten neb onen pozdravil, děti za ním hleděly uvažující, jaký asi bude. Někde se ukázala hlava v okně.

„Ještě mladý zajíc“, slyšel za sebou posudek. „Dle chůze horák. Nezdá se býti zlý. Však uvidíme.“

Jan pospíchal do fary, kde ho čekalo mnoho práce s urovnáním nábytku.

Ač byl již do vedení farního úřadu poněkud ve Strážově zapracován, zde teprve poznal své nedostatečné vědomosti a ze svých knih nejdříve vybavit musil rozličné pomůcky a příručky. Odpovídal česky i německy, jak ho lidé oslovili, ale záhy seznal, že německy mluví i lidé českého původu, českých jmen. Když jim chtěl vyhotoviti listiny česky, byl s touto ochotou odmítnut.

Čas byl zde odměřen ; dopoledne byly úřední hodiny pro kancelář, odpoledne pro křty a pohřby. Ale pojednou bylo zaklepáno na dveře a hlášena cesta k nemocnému do některé vesnice a pořádek byl porušen.

V kostele se Slezákovi nelíbilo, že tu všedního dne nebylo návštěvníků a nikdo nehrál na varhany. Strážov byl menší farností, ale co den se tam zpívalo.

Teprve po páté hodině mohl se Jan podívat do zahrady s ovocnými stromy a záhonky posázenými zeleninou, se včelínem i altánkem, kde se nyní sušila cibule. Toho roku bylo hojně ovoce a Fany je prodávala za levný peníz. Ale někteří chtěli zdarma trhati, házeli kamení, šplhali se na plot ; bylo třeba hlídače.

„Velebný pane, prosím vás, dejte pozor oknem, kdybyste něco pozoroval“, žádala hospodyně. „Nejde tak o nějakou hrušku, ale že se dělá škoda a kazí se stromy.“

Slezák se usmál, jaký má také úkol v Nevidech. Hlídal i doma, ta úloha byla naň vkládána, při hlídání aspoň mohl knihy čísti. Teď viděl, že mnozí žádostivě hledí na stromy, zvláště když se kolem brali mladí dělníci z továrny, ale vidouce kaplana, zdrželi se. Ani nevěděl, zdaž by ostře vystoupil proti škůdcům. Ve Strážově stačilo zatleskati rukama, a chlapci vyskakovali jako zajíci z hráchu.

Také ho napadlo, že by se zde měl někomu představit, jak společenský mrav káže. Ale počká, až se vrátí farář a poradí. Než, mimo nadání seznámil se s řídícím učitelem. Škola byla nedaleko a její správce s dlouhou dýmkou s večerem kráčel kolem farské zahrady. Zahlédnuv zde kaplana, dal se s ním do řeči a zval ho do hostince.

„Scházíme se asi třikrátě týdně“, vysvětloval, „v úterý jest beseda, ve čtvrtek kasino a v neděli zapadneme kamkoliv. Jistě nebudete doma sedati, ale vyhledáte si společnost. Zde je to míchané.“

„Děkuji za pozvání, ale ještě nemám všechno v pokoji v pořádku“, vymlouval se Jan, jenž do hostinců dosud nechodil na zábavy.

„Pan farář dříve byl pilným návštěvníkem, ale poslední dobou se pohoršil. No, jdu sám. Dnes máme kasino.“

Řídící kráčel k většímu hostinci, kaplana volali k večeři.

Čapek se vrátil v sobotu večer, kaplan už byl připraven na ranní i velké kázání. Bral to svědomitě. Návštěva kostela byla prostřední, té neděle četnější, že mnozí chtěli poznati nového kněze. Novota ve všem táhne.

„Ne tak obšírně“, připomínal kostelník hned po ranním kázání. „U nás nejsou posluchači tak vytrvalí. Dnes zůstali, ale jindy by se rozešli.“

Slezákovi nebyla tato připomínka po chuti, ale mlčel, věda, že kostelník v mnohých věcech jest autoritou. Také na zpívanou mši svatou přišel farář již na počátku druhého dílu kázání, doloženého Písmem i citáty ze svatých Otců a sněmů církevních. Slezák se zarazil, vida, že už po kázání někteří opouštějí chrám.

Toho dne také byl v sousední dědině pro mrtvého dělníka, jež doprovodil na hřbitov, který zdravotní komise odstrčila hodný kus za vesnici. Po požehnání seděl s farářem v zahradě, hlídali tedy nyní dva, střídavě čtouce noviny a bavíce se hovorem. K svačině jedli koláče, které přivezl Čapek z veselky; byly zatvrdlé, ale Janovi dobře chutnaly.

Kaplan chtěl účty skládati ze své samostatné činnosti, ale farář mávnul rukou.

„Času dosti zítra nebo pozítří.“

Farář dosud vzpomínal na domov, třeba měl už rodiče na svatém poli a sourozence s vlastními rodinami. Přece ho vždy návštěva rodiště dojala a mnoho z mládí se mu v mysli vybavilo.

V pondělí šel Slezák do školy náležitě připravený, pomůckami a názornými obrazy opatřený, s novým notesem a ořezanou tužkou. Rozvrh hodin byl od minulých let. Děti bylo hodně, všechny zkoumavě hleděly na katechetu, jaký bude. Slezák učil dle všech pravidel, stoje opodál lavic a přednášeje neúnavně.

„Však časem uleví“, pošeptal chlapec ve druhé lavici svému kolegovi.

„Ani jednou nezažertoval“, postěžovala si dívka na druhé straně.

Slezák se za dvě hodiny zpotil, ale unaven nebyl, poněvadž učil rád.

V Nevidech ve staré škole nebylo ani řiditelný, ani sborovny; učitelé v přestávkách sešli se na chodbě, řídící odskočil domů na svačinu. Zde také se představil Slezák, opustiv třídu. Učitelé byli mladí lidé, dvě slečny, literní a industriálka, rozmlouvaly stranou, ulamující housky. Páni kouřili cigarety. Kaplan se dlouho nezdržel, čekaje veselku. Farář byl v nedaleké škole německé. Představení bylo příliš obřadné, nemnoho proneseno při něm slov, jenom industriálka srdečně stiskla jeho ruku. Slezák ji ráno viděl v kostele v zadní stolici. Neslyšel a nedbal, co po jeho odchodu bylo tu proneseno, ač za ním letělo slovo „klerikál“, pronesené tónem pohrdavým.

Snoubenci se svědky už čekali, přišli pěšky, byli to dělníci z továrny. Byli rozjařeni, neboť se už zastavili v hostinci.

Za několik dnů Čapek s kaplanem se dorozumívali v kanceláři, co kdo bude konati v duchovní správě, aby se věřícím zcela vyhovělo, aby jeden byl po ruce, kdyby druhý prodléval ve venkovské škole. O školy už byli rozděleni, kázati budou střídavě, každý povede některé matriky, farář v bližších, kaplan ve vzdálenějších obcích bude zaopatřovati nemocné. Mnohé menší funkce shrnul Slezák na sebe dobrovolně.

Na konec řekl Čapek: „Také jste se mne tázal, kterou společnost byste měl voliti, že jste byl již tu a tam zván. Dříve jsem mnohdy s večerem navštěvoval besedu nebo kasino, ale poslední dobou se sem dostali mladší lidé a ti vnesli do spolků jiného ducha, než se mně líbí. Sám to poznáte, a doufám, že jste už tolik do světa připraven, že zvolíte, co za dobré uznáte. Nemyslím, abyste se stranil lidí, ale zachovejte si samostatnost a vážnost. Já nyní zřídka společnost vyhledávám“.

Slezák obdržel domovní klíč, který tu jeho předchůdce zanechal. Bude i v noci choditi k nemocným, časem teprve večer zbude mu čas k procházce.

Nejdříve navštívil besedu, prohlédl vyložené noviny, seznam knih určený pro členy, stanovy na stěně visící. Byl také vyzván, aby vstoupil do čtenářského spolku, ale on prohlásil, že ještě počká až se poněkud rozhlédne. Hned poznal vzduch, jaký tu vál.

Za několik dnů navštívil kasino, kde byla většinou společnost německá, ač návštěvníci dokazovali řečí původ český. Majitel závodu byl Němec, proto se mu úředníci hleděli přizpůsobiti. Sem cho-

dili také ti, kteří na továrně záviseli. Noviny tu byly německé, rovněž nápisy i jídelní lístek s četnými chybami. Z kuchyně zazníval český hovor.

Slezák se zde necítil svůj; úředníci se povyšovali nad kaplana, zvláště když prohlásil, že nezná hry v taroky. Také jim dobře nerozuměl a dlouho se nezdržel.

Při nejbližší příležitosti došel k panu starostovi v Nevidech. V krámě zastihnul pouze kupcovou, manžel, spolu rolník, odejel na oračku. Přívětivá panička pozvala kaplana na koflík kávy na nedělní odpoledne, kdy jest obchod zavřen a jest čas k hovoru.

Slezákovi bývalo v neděli smutno, proto slíbil, že přijde, a slibu dostál. Už doma nesvačil, oznámiv, kam jde.

„Tam něco uslyšíte“, ušklíbla se hospodyně.

Farář četl v zahradě noviny, služka na lavici spravovala. V tu dobu bylo na faře ticho, nikdo nepřicházel.

Slezák, přišed k starostovům, užasl a hned by byl raději couvnul, spatřiv ve světnici četnou společnost žen, na stole bábovky a koláče, ucítiv kávu i čokoládu. Hned si domyslí, co to znamená. Byl uveden, představen, posazen vedle paní řídící a mnoho očí na něm spočinulo. Až se styděl a na sebe mrzel, že se nepřeptal a této společnosti se nevyhnul. Dobře předvídala Fany, že něco uslyší. Společnice s počátku byly zaraženy, ale potom spustily na celé kolo.

Kaplan Slezák poznal zde téměř celou dámskou honoraci a které dámy tu nebylo, o té mnoho slyšel. Co neděli scházely se dámy v té neb oné domácnosti pořadem na svačinu a při ní se pobavily. Ani kdyby Slezák pročetl knihu osadníků, ne-

rozvinul by se před ním takový obraz celé farnosti. Byly tu paničky i slečny, tyto už v pokročilém věku, úřednice, učitelky, rolnice i řemeslnice. Ani si hned jména všech nemohl zapamatovati. Tu a tam také pronesl slovo, ale více naslouchal. Vedle sedící mu podávala vysvětlení, o kom právě jest řeč.

Nemohl říci, že by se bylo jenom pomlouvalo nebo uráželo; byly pronášeny i správné úsudky, dodávány pravdivé zprávy a mnoho předneseno k vůli kaplanovi, aby seznal dobře osadníky, těch neb oněch se varoval, k jiným přilnul.

Také vyrozuměl z řečí, že příbuzná farářova ochotně by byla přijata do této společnosti, ale že Fany záhy vypřáhla buď o své vůli nebo na radu Čapkovu. Vyhnul se opatrně této narážce. Dlouho poslouchal, až ho to unavilo a rád by se byl dostal na čerstvý vzduch. Ale byl držen hostitelkou, musil odpovídati na četné dotazy, aby byl důkladně poznán dle původu svého, studií i národnosti. Tomu onomu uhýbal, proč všechno najednou předkládati těm, které po jeho odchodu budou o tom debatovati? První opustil společnost, neboť se musí projíti, aby se mu aspoň něco vykourilo z hlavy. Byl pozván na besedu v následující neděli, ale nepřisvědčil paní účetní, na které byla řada hostiti paničky.

Doma se ho nikdo netázal; farář byl ve svém pokoji, služka zpívala polohlasem nábožnou píseň na dvorku, Fany mlčky mu předložila večeři. Otevřel si okno vedoucí do zahrady a pozoroval výjevy v klidném letním podvečeru. Stromy stály tiše v plném rouše i se zralými plody, voněla reseda nedávno zalitá, astra jako by předvíдалa konec leta.

Aniž by zavřel okno, rozsvítil lampu a modlil se v knize, jejíž ořízka dosud zářila. V tom do po-

koje vletěl netopýr a hodnou chvíli kroužil pod stropem. Kaplan se díval na nevídaného hosta. Co tu chce? Vytrhnul ho z modlitby. Ještě aby si připálil křídla. Nenáviděný neprávem tvor polítal a oknem se zase ztratil.

Slezák učiniv kříž, shasnul lampu a odešel na lože. Dlouho nemohl usnouti. Vzpomínal na domov. Teprve dnes poslal rodičům o sobě krátkou zprávu. Činil si výtku. Místo besedování a se bavení měl napsati delší dopis, aby všechno podrobně vylíčil těm, kteří po takové zprávě touží a na ni dychtivě čekají. Musí co nejdříve splniti slib a dostáti své povinnosti. I při pilné práci se vždy k tomu chvilka nalezne. A jakou způsobí domácím radost, jak sejme dopisem tím starost s beder jejich! A mohou říci i sousedům: „Hle, syn pamatoval a poslal nám tak dlouhý list!“

IV.

Nebylo dne, aby Slezákovi nevzpomínali na nejstaršího syna Jana, ač dle jejich náhledů byl dobře zaopatřen. Věděli, že se šťastně dostal na místo, že hned převzal za nepřítomného faráře i úřad, ale bližších zpráv neměli. A co toho chtěli věděti: jak má zařízený pokoj, jakého se mu dostalo uvítání, v kolika třídách učí, když jest jako katechetou, kdo mu posluhuje. Slezák by rád věděl, je-li při tamní faře větší hospodářství než ve Strážově, Jiří by se rád dověděl, jaké jsou v Nevidech továrny, Josefka s Fanyňka by zase rády věděly, je-li v tamní farské zahradě angrešt a revíz jako ve Strážově, které směly obírat. Ten toužil zvěděti to, onen zase ono, ale touhy jejich nedocházely ukojení.

Také sousedky zastavovaly Slezákovou a se dotazovaly, co velebný pán píše, jak se mu daří, kdy se podívá do svého rodiště, že by chtěly zase vyslechnouti jeho kázání, že by mohl oddati známé snoubence.

Matka byla v rozpacích, nemohouc upokojiti zvědavost, zodpověděti všechny dotazy.

„To víte, má mnoho práce a starostí, pan farář mu odjel, všechno na něm uvízlo. Nyní nastoupil do škol, na takové osadě toho jest do strhání.“

Nebohá matka styděla se přiznati, že má o synu tak málo zpráv, že dosud nedošel list, jenž by vše podrobně vysvětlil a vyličil.

Sousedky přikyvovaly, ale spokojeny nebyly. Mrkly na sebe a rozuměly si.

Slezáková se už na syna mrzela, že nepíše. Kdyby to nebylo tak daleko, pustila by se za ním, aby všechno viděla na vlastní oči a potom mohla upokojiti ty, kteří se tolik zvědavě vyptávali. Teď aby se k vůli tomu stranila lidí. Nepomyslíla si, že Jan tak záhy zapomene.

Posel už z daleka třepal rukou, že nemůže upokojiti nedočkavost, a rád by se v chalupě na zahumění zastavil, věda, že by zde dostal pěknou diškereci.

Toužebně čekaný dopis konečně došel a u Slezáků způsobil veliký rozruch. Čtyři stránky byly hustě popsány; hospodyně se k vůli němu opozdila s obědem, ale nedostalo se jí domluv, neboť Slezákovi pro dlouhý list vystydla polévka. Jiří přišel pozdě do dílny a Fanyňka se omlouvala ve škole, že chtěla vyslechnouti, co Jan píše a proto že se opozdila. Dopis byl čten nahlas i potichu, Filip s Josefku jej četli najednou, dívka byla dříve hotova se stránkou, ale bratr nechtěl obrátiti.

Sousedé se divili, že Slezák toho dne pozdě jede na pole, ač jindy byl první. Bylo nutno také o čteném pohovořiti, členové rodiny sdělovali si své náhledy, doplňovali, co bylo v listě jen jako nadhozeno.

„Tedy přece jest Jan jako katechetou“, mínil bratr Jiří, „ale českým“, dodal uspokojeně.

„Jenom aby mu tolik škol a tříd neublížilo“, lekala se starostlivá matka.

„Je mladý, zdravý“, utěšoval ženu Slezák.

„Dle všeho si ponechal tam pan farář Němce a našemu Janovi svěřil Čechy“, usuzovala Josefka.

Slezáková občas i všedního dne šla do kostela, často mluvila s farářem Hovorkou a teď mu předložila s uspokojeným úsměvem dopis Janův. Vždyť se také doptával, dokládaje, že také obdržel pouze pohledový lístek z Nevid, na němž bylo označeno čárkou, kde stojí fara a které okno vede do kaplanky.

Hovorka rychle přelétnul zrakem obsažný list, příkyvuje hlavou a děláje poznámky: „No, dobře. Vždyť jsem to předvídal. — Má hodně naloženo. — Ale farář se s ním o práci dělí. — To jinak nejde!“

Složiv psaní, s díky vracel je sousedce. „Nedivte se, že dlouho nepsal. Musil se do všeho vpravit. Ted vás tak dlouho čekati nenechá.“

Slezáková pomodlila se v kostele vroucně za syna a po mši svaté pochlubila se sousedkám, že Jan psal. Předčítati list nemusila, neboť jej znala z paměti. Starší ženy, většinou výměnkářky, uctivě naslouchaly. Sdílely radost s matkou.

„Tak se pěkně uchytil a do společností už je zván. Jenom aby v nich neuvíznul.“

„Jan dá pozor“, ujišťovala Slezáková.

„Se spolky to je všelijaké“, rozumovala stařenka, která byla velice nedůvěřivá, neboť její syn v městě

v jakémsi spolku přivykl hospodskému životu a domácnost zanedbával. „Jsou pěkné i nepěkné.“

„Velebný pán do nepořádných nevstoupí“, ujímala se jiná žena Slezáka a tím si rázem získala přízeň jeho matky.

Na dopis bylo nutno odpovědět; nejdříve na to vzpomněla matka. Písařů měla v domě dosti, ale obrátila se na Josefku. Chlapci by psali, co by chtěli, Slezáková bude však dcerce do péra říkat. Proto vyhnala všechny ostatní děti na besedu, což bylo od nich s povděkem přijato. Josefka se omlouvala, že snad nevyhoví, ale matka její obavy rozptýlila.

„Nebud' bláhová, Janovi se bude každý dopis z domova líbiti; o tom jsem přesvědčena.“

Usedly ke stolu a Slezáková začala po starém způsobu, jak se v listech začínalo: „My tě na stolisíckrát pozdravujeme a vědomost dáváme —“

Josefka hned nepsala, ale obrátivši se k matce, poznamenala: „My ve škole dopis začínaly jinak“.

„Abys hned něco nenamítala! Vždyť pošlu list já — stará osoba. Ale začni dle svého! Potom však piš, co ti povím.“

Josefka tedy napsala: „Drahý synu, milý bratře! Jistě toužíš po nějaké zprávě z domova —“

„No, dobře“, přikývla matka a potom podávala novinky ze Strážova, pozdravy od domácích, dotazy, všechno páté přes deváté.

Když se zmiňovala i o jalůvce, kuřatech, psu hlídači, zase dcera ustavši v psaní, řekla: „Ale o tohle se nyní Jan nebude zajímati. A už ani nemám místa na papíře“.

Bylo nutno ještě stránku přidati pro četné pozdravy. Josefka mínila, že by se to mohlo shrnouti pod jedno „pozdrav ode všech ze Strážova“, ale

matka nepřipustila. Každého jmenovala, tu a tam k bližšímu označení i s přídomkem, jako Kameníčková od zahumení, Vávra od lávky. Potom ještě vzpomínala, a večer se nachyloval, když písařka oznamovala, že už jest hotova i s přiloženým papírem. Ale adresu jí matka nesvěřila, tu musil napsat Slezák, aby se nic nevynechalo a dopis jistě došel.

Slezáková si oddychla a s uspokojením hleděla na dopis, který ráno odevzdá poště, až půjde do kostela.

„A na koho jsme zapomněli!“ pojednou se udeřila Slezáková do čela. „Na pana faráře!“

„Ten mu jistě už psal a snad s ním měl úřední dopisování, když prý jsou v Nevidech lidé sběhlí ze všech končin světa“, vysvětloval chalupník.

„A na obálku by se to nedalo připsati?“ ptala se hospodyně.

„To nejde. Však budeme brzo zase psáti a potom nezapomeneme. Teď dopis nebudeme otevírati.“

Vzala jej tedy matka a nesla s patřičnou vážností k obchodníkovi, jenž měl spolu poštovnu. Mohla jej vpustiti do schránky, ale schválně zašla do krámu, koupila maličkost do domácnosti, jenom aby list odevzdala vlastnoručně a měla jistotu, že skutečně dojde.

Později ustálily se lhůty, kdy Jan psal domů, rodičům a sourozencům ku jmeninám, na větší svátky, někdy poslal delší listy, jindy pouze několik slov na pohledovém lístku. Však s tím Fanyňka nebyla spokojena, vyčítajíc, že Jiří obdržel celý dopis, kdežto ona pouze korespondenční lístek.

Nebylo vždy času odpovídati, ani Josefka v neděli nebyla k dovolání. Odběhla dříve, než jí bylo oznámeno, jaký úkol ji čeká.

„Snad abych se do psaní dala sama“, řekla Slezáková, hledajíc brýle a chystajíc péro a papír.

Někdy vyžadoval Jan, aby se mu brzo odpovědělo, jako na př. když chtěl vědět, bude-li se některý jeho druh z mládí ženiti.

„Jest vidět, že už neví, jakou práci máme“, řekl hospodář, chystaje stroj k mlácení. „Inu, jest v průmyslovém místě, kde se méně hospodaří.“

Jan obdržel mnohdy vyzvání, aby nečekal dlouhých zpráv, ale aby si pro ně přijel domů. Všichni by ho opět rádi viděli a s ním se potěšili.

„Až o prázdninách“, utěšoval kaplan rodiče. „Nyní nelze. Všedního dne jsem ve škole, v neděli v kostele.“

„Nepřijede-li, podívám se za ním sama. Josefka mne zastane“, hlásila Slezáková.

Hned prosil ten a onen, že by rád matku doprovodil a do světa se podíval.

„To by nás tam přijelo! Kdo ví, jak bychom přišli vděk“, odmítala matka četné nabídky.

Slezáková se skutečně chystala na cestu do Nevid za milovaným synem. Byla by šla se stejnou horlivostí za každým dítětem, ale ostatní měla doma. Na vánoce se jí zdálo zima, ale velikonoce připadly už hodně do jara, mohlo by býti příznivé počasí k cestování. Nesmí přijíti s prázdnýma rukama, proto odložila to a ono z hospodářství, co by se hodilo za dárek. Také ukládala zvlášť peníze po desetníku do hrnečku, aby měla na dráhu. Janovi o tom nepsala, aby ho překvapila. Na Bílou sobotu pojede, o druhém svátku se vrátí. Za den se dá něco prohlédnouti a povědět. Josefka ji zatím zastane v domácnosti, už podojí a uvaří. Chlapci založí dobytku, otec na všechno dohlédne.

Celá obec věděla, že Slezáková o svátcích nebude doma, že pojede za synem. Ani neuvidí Fanynku v nových šatech jako družičku o Vzkříšení. Mazance pekla předem, i obvyklý svítek, dětem přichystala pomlázky. Teď viděla, jak důležitou jest osobou v domě, co všechno na ní spočívá. Hned volala toho, hned onoho a ukládala mu, co se má dít za její nepřítomnosti. Nejvíce vloženo na starší dcerku, která bude sváteční oběd strojiti, o šat i stravu se starati. Josefka to ochotně přijala, ale vymínila si, že přece půjde na velkou, aby ukázala novou šálu. Oběd se opozdí, ale co na tom; při žních se mnohdy jí pouze mléko s nadrobeným chlebem.

Slezáková posléze přece se připravila, s mnohými v obci se rozloučila, jako by podnikala dalekou cestu. Do staré hlavy ukládala pozdravy známých na Jana i jiné připomínky. Filip ji doprovázel na nádraží, hlavně aby nesl veliký koš. Uzel měla chalupnice na zádech. Musila si přece vzít i také sváteční šaty, aby synovi nedělala hanby v těch, které měla na cestu, do uprášených vozů. Také měla vypsáno, kdy kam přijede, kde přesedne do jiného vlaku.

Dobře, že s ní šel Filip, několikrát by se byla vrátila domů, když si na to neb ono ještě vzpomněla. Aspoň všechno ukládala do paměti synovy.

„Nezapomeň říci Josefce, aby nakrmila husu, aby ji dlouho nenechala mimo hnízdo.“

Chlapec přisvědčoval, ale už hleděl raději v dál, pojede-li vlak, který zřídka vídal.

„A na zahrádku byste mohli hoditi hlavatici, aby nám brzo vyrostla. Semeno jest v dolní přihrádce.“

I k této připomínce Filip kývnul, že nezapomene. To už byli na nádraží a vlak hučel. Rychle koupili lístek a krátce už jenom čekali. Filip donesl matce koš do vozu a sotva vyskočil, už se vlak hnul. Slezáková ještě vystrčila hlavu oknem, aby cosi nakázala, bylo viděti, jak pohybuje rty, ale syn nerozuměl pro pískot lokomotivy a hrčení kol. Ale přikývnul přece.

V.

Jan Slezák dvakrát týdně docházel do dvoutrídni školy, téměř hodinu cesty vzdálené, do Varovic, kde vedle rolníků bydlilo hodně dělníků. Těšil se na onu procházku přírodou, malým lesíkem bylo mu také projíti, překročil potok v lukách, vystupoval do vrchu vedle roklin. Tu a tam pohovořil s lidmi, na poli pracujícími, zastavil se s oráčem, jenž popoháněl koně, postál chvíli u žen, okopávajících mladou řípu.

I ve třídách byl spokojen, se řídícím několik slov promluvil, ale mladší učitel se mu vyhýbal. Než vstoupil do učebny, Kotek už odešel do svého bytu na druhé straně asi stočíslové vesnice. A po hodině obcházel kolem školy, čekaje, až kaplan skončí vyučování.

Slezák si toho nevšímal a společnosti Kotkovy ani jiných nevyhledával. Nevěděl, proč by se mu kdo vyhýbal, nikomu neublížil. Seznal, že mladý učitel nenávidí náboženství, jemůž Jan učil. Proto farář upozorňoval, že nutno do Varovic docházeti pravidelně, do školy se dobře připravovati, tam že to jest nejnapjatější. Na Kotka přímo neukázal. Učitelé téměř všichni chovali se ku kněžím zdržlivě, až na řídícího ve Strážově, proti němuž kole-

gové brojili, že ještě řídí kostelní kůr. Scházeli se v sousedním městě ve své organizaci a vždy po takové poradě byli upjatější. Dostalo se jim poučení, byli vyzváni, aby nevstupovali do styků s duchovními.

Proto také odepřeli Slezákovi spolupůsobiti při cvičení kostelních písní k vánocům. Kaplan byl prostředním zpěvákem, ale neuměl hrát a také neměl harmonia. S lítostí se o tom zmínil před farářem, jemuž se i svěřil s plánem, jaký má.

„Kdysi hrával jsem na housle, snad to posud dovedu a děti doprovázeti budu“, řekl Čapek. „Jenom co dám housle do pořádku.“

Návrh byl přijat a cvičení začalo. Vybráni žáci, po vyučování shromáždění v čeledníku a brzo zaznívaly odtud veselé vánoční koledy. Až se kolemjdoucí zastavovali a naslouchali. Žáci se střídali, poslední zkouška byla v kostele a o svátcích osadníci slyšeli zpěvy velmi pěkné a dojemné. Hned se jim jesličky na postranním oltáři mnohem více líbily, když kolem shromážděna byla mládež a pěkně zpívala. Koleda za koledou plynula, dovední zpěváci sami některé verše předzpěvovali. A příštího dne se pokračovalo, jako by byl nepřeborný pramen vánočních písní. O Novém roce připojovali se i dospělí.

Zpěv se líbil a zamlouval, písně dítek přivábily do chrámu i ty, kteří dávno zde nebyli.

Na cosi podobného myslel Slezák i o svátcích následujících, o velikonocích, totiž, že by se mohla mládež střídati u Božího hrobu, jak to kdysi dělaly řemeslnické pořádky za dob cechovních. Od těch dob bývalo ticho v kostele, každý jenom soukromě své modlitby vykonával.

Slezák roztřídil mládež na oddíly a ustanovil, kdy který má býti u Božího hrobu přítomen. Střídal se s farářem a oba s mládeží konali tu pobožnosti, zpívalo se, hlasité zněly modlitby a chvilka věnována i rozjímání.

Za dětmi přicházeli dospělí a nikdy pak nebylo ve svatých dnech v kostele prázdko. V poledne byla přestávka.

Kostelník pošeptal kaplanovi, že naň venku čeká nějaká žena. Jan přikývnul, že přijde, až skončí pobožnost.

Slezáková složila ve faře na chodbě koš i uzel a šla do chrámu, odkud slyšela zaznívati synův hlas. Připojila se k jiným zde přítomným ženám a modlila se.

Boží hrob zde byl nádherněji zařízen, bylo tady více květin, hořelo zde více lamp i svic, ale Slezákové se líbil a zamlouval také Boží hrob ve Strážově, třeba jednodušší, kde bylo cítiti máslo, jež hospodyně do barevných lamp nalévaly. Pobožnost tam řídil zpěvák, jež občas některá žena vystřídala.

Posléze zvedl se Jan a šel přede dvěře, aby se zeptal, čeho si ona žena přeje. Také Slezáková povstala a následovala syna.

„Maminko — Jene!“ za chvíli se ozvalo venku srdečným tónem a kaplan líbal matce ruku.

„Přijela jsem se na tebe podívat.“

„To je dobře, to budu míti radostné svátky“, svědčil rozveselený kaplan.

„Jenom když tě shledávám zdravého“, řekla Slezáková, syna prohlížejíc. „Málo jsi sesíli“, usuzovala.

„O to nestojím“, usmál se kaplan. „Tak už jste byla v našem kostele, nyní pojďte ke mně.“

„A nebudu překážeti?“ měla starost Slezáková.
„Jdete ke mně. Ani pomyšlení.“

Jan vzal matku pod paží a odváděl do fary. Z kostela vyšlo několik žen, byly přítomny tomuto setkání a hned hádaly: „Buď teta nebo matka“.

„Dle zevnějšku venkovanka. Dosud při síle.“

Ženy ještě mluvily, když se dvěře u fary zavřely. Slezáková hned se sháněla po zavazadlech, aby odvedla věci do kuchyně.

„Obstarám to a oznámím, že mám návštěvu“, řekl Jan a vedl matku do pokoje.

„Pěkné to zde máš“, pochvalovala Slezáková, znalecky všechno prohlížejíc.

„Sedněte si, na chvíli odběhnu.“

Kaplan vzav koš, šel do kuchyně. Slezáková nesesla, ale přecházela od předmětu k předmětu a oceňovala, uvažovala. Těšilo ji, když viděla na stolku fotografii celé rodiny v perleťovém rámečku. Příležitostně fotografoval je junák, jenž se rád podobnými věcmi zabýval. Divila se, co si už Jan koupil knih, že má na podlaze koberec a v oknech květiny. Ještě to a ono zaujalo její pozornost. V tom se vrátil Jan: „Pan farář je právě v kostele, máte se mnou posvačiti“.

Podivil se kaplan, že jindy málomluvná hospodyně se rozpovídala s jeho matkou, ano k ní přisedla se svým hrnečkem kávy, usmívala se a na rozličné věci se doptávala. Nepřipustila, že by Slezáková překážela, téměř hubovala, proč tolik přinesla a ani slyšeti nechtěla, aby host nespal v hostinském pokoji.

„To bude mít pan strýček radost“, pravila, odcházejíc do kuchyně.

Po svačině odvedl Jan matku zase do svého pokoje.

„Tak, jak tu jsi spokojen?“ tázala se Slezáková starostlivě.

„Nejlépe mně ovšem bylo doma“, řekl kaplan dle pravdy. „Ale ani zde si dosud nemohu stěžovati; ujde to.“

Nyní matka přednášela pozdravy od domácích, od pana faráře, sousedů, rostenců a jiných. Kaplan sice při tom přikyvoval, usmíval se, na toho neb onoho se zeptal, ale celkem už nejevil o všechny tyto lidi tolik zájmu. Seznal jiné, měl svoje osadníky, děti, které učil.

„Máš všechno zapláceno?“ ptala se matka, rozhlížeje se pokojem.

„Až na tyto dva obrazy, ty jsem vzal od firmy na splátky, ale budu brzo hotov.“

„Nezadlužuj se, my vždy kupovali jenom za hotové. Také přišli agenti, vnucovali stroje, ale otec se bránil. Však víš, jak se u nás hospodaří.“

Jan přisvědčil. Jak by se nepamatoval, že bylo mnohdy zle o korunu.

Také farář Čapek uvítal kaplanovu matku srdečně, hned připomínaje, že takového štěstí neměl, ale záhy rodiče ztratil. Jenom aby se Slezákové v Nevídech líbilo, aby tu byla spokojena a hodně dlouho pobyla.

„Kdepak! Hned po neděli odjedu. Co by si doma beze mne počali. Dceru mám ještě slabou, ta mnoho nezastane —“

Nikdo nebyl tak pilným návštěvníkem kostela, jako Slezáková. Zúčastnila se slavnosti Vzkříšení, jehož se také zúčastnila část dělníků v historických krojích, hasiči, podpůrný spolek s hudbou. Obec byla z valné části osvětlena.

„Bylo to slavné“, pronesla Slezáková úsudek před synem, „ale u nás ve Strážově je to srdečnější“.

Jan mlčky přisvědčil.

Nejela matka o Božím hodě, musila zůstatí také na pomlázku. Čekala, že přijdou koledníci, nedostavili se, domnívala se, že někdo přinese Janovi malované vajíčko, ale nikdo nezaťukal.

„Zde není takových zvyklostí“, oznamoval Jan. „Během času mnoho setřeno.“

Zato přišlo pozvání k besedě, která se právě konala u místního kupce. Jan vysvětlil matce, že jest to schůzka místních dam, jakási kávová společnost, pověděl, kdo se zúčastňuje.

„Nepůjdu“, prohlásila Slezáková, „byla bych tam jako vetřelkyně“.

Syn nedonucoval, ale kupcovům poslal omluvenku.

Slezáková nejvíce se zdržovala v kostele a na faře. Byl-li Jan zaměstnán, sedala v kuchyni. Zde chtěla pomoci, ale práce se jí nedostalo. Stará služka hned jí brala všechno z ruky. „To by tak bylo, aby matka našeho velebného pána myla nádobí!“

Také na zahradu vycházela, kde setkala se s farářem, jenž pozoroval probouzející se přírodu. „Mohli bychom vás zde potřebovat“, pravil, „sedala byste v altánu a hlídala.“

„Což se zde škodí?“ divila se Slezáková, pohlížejíc na vysokou zeď s ostnatým drátem u vrchu.

„A mnoho. Tohle všechno nepomáhá.“

„U nás také si lidé^ž utrhnou, ale nikdo nehlídá. Ovoce má každý.“

„Tady jdou i na zeleninu a květiny. Ty pěstujeme pro kostel. Fany v tom má zálibu.“

„Však je to hezké. Už u Božího hrobu bylo tolik hyacintů —“

„Ty vypěstovala v kuchyni, v teple. Teď nám všechna okna zastaví květinami a sazeničkami. Je to jediná její radost a vášeň, dobře, že neškodná.“

Slezáková už se chystala na cestu. V úterý odjede zcela jistě. Dostí prý se už nazlobila a napřekázela, ač nedala práce žádné. I postel ustlala a v zahradě tu a tam plevel vytrhla. Jan ji nezdržoval, věda, že by to bylo marné. Spolu seděli v pokoji, když v obci hrála hudba chase do skoku. Však hubovala služka, že se nemohou dočkat. Sama nechodila na zábavy, předvídajíc, že by netančila, že by ji nikdo doopravdy nevyzval.

„Tak jsem tě viděla, s tebou se potěšila, pojedu domů“, řekla Slezáková už připravená na cestu. „Mám velikou starost, jak to doma vedou a nestalo-li se tam nějaké neštěstí.“

Jan věděl, že už matky nezdrží. Koupil pro sourozence dárky a prohlásil, že matku několik stanic doprovodí. Ve školách se dosud neučilo.

„A kdy se podíváš k nám?“ tázala se matka.

„Na prázdniny, na několik dnů. Dříve nemohu.“

Zazněl zvonek u dveří a služka oznamovala: „Do Varovic k nemocnému“.

„Tak vás nemohu doprovodit“, řekl kaplan. „Pan farář má lidi v kanceláři.“

„Dovedeme panímámu na nádraží“, nabízela se Fany.

„Vždyť bych sama trefila“, bránila se Slezáková.

„Dáme vám několik pelargonií, které se vám tolik líbily. Až rozkvetou, můžete je poslati do kostela.“

Fany chtěla aspoň něčím naplnit košík od dárků, nabídla tedy květiny, jež byly ochotně přijaty.

Kaplan rychle se rozloučiv, šel za svou povinností. Fany později odvedla Slezákovou na nedaleké nádraží. Bylo ještě dosti času, ale Janova matka byla netrpěliva. Cestou se přely, která má nést košík s květinami. Fany se nevzdálila, dokud hosta neusadila do vozu. Ještě oknem si povídaly a se

zvaly ku vzájemné návštěvě. Fany slíbila, že se aspoň na několik dnů podívá do Strážova, až dostane dovolenou. Beztoho nikoho nemá z blízkých příbuzných.

Slezáková po způsobu venkovanů brzo se ve voze seznámila a do řeči dala se spolujedoucími ženami a pověděla ne bez hrdosti, u koho byla o velikonočních svátcích. Hned hovořeno o dětech, ta si pochvalovala, ona stýskala, jedna 'projevovala radost, druhá nemalou starost s dětmi.

„Váš syn že jest kaplanem v Nevidech?“ tázal se nedaleko u okna sedící muž, 'podle zevnějšku agent světa znalý.

„Ano, od podzimu minulého roku, od vysvěcení“, přisvědčovala Slezáková.

„Horká půda, místo plné nebezpečí a nástrah, příležitost ku zvrácení povah. Měl jsem tam přítele dozorcem v továrně, poněkud lehkomyšlného, a Nevídy byly jeho záhubou.“

„A to myslíte, že by se mohl i můj syn tam pokaziti?“ vyjela Slezáková skoro podrážděně.

„Nikdo není dosti ochráněn; zvláště mladý člověk snadno podlehne. Víte, příležitost jest ošemetná věc. Ostatně nechci vás strašiti.“

„Já za svého syna stojím“, prohlásila matka, jako by skládala slavnou přísahu.

„Kéž se vaše tvrzení splní a já nadhazoval bez příčiny“, řekl cestující a zadíval se do přírody.

Slezákové už nebylo do řeči. Také její společnosti odešly, a s lidmi, kteří přistoupili, slov nenavazovala. Brzo také opustí vlak. Byla rozladěna připomínkou právě učiněnou, že by Jan mohl vplouti do proudu, který v Nevidech panoval, že by porušení mohl vzíti na svých zásadách i vychování, jehož se mu dostalo.

VI.

Na jaře veseleji chodil Jan Slezák do přespolečných škol. Cestou hleděl na probuzenou přírodu, zastavil se u lidí pracujících v polích, šel mnohdy s dětmi, které se ubíraly po vyučování k domovu. Co mu toho napovídaly, jak se s nimi pobavil!

Pěšky také navštěvoval nemocné, mnohdy i při cestě do školy zaopatřoval churavé. Dosti malý výsledek pastorače ho těšil. O postních cvičeních mnoho návštěvníků neměl; přišly jenom školní děti a několik starších žen.

Zábav všeho druhu mohl užít do syta; dostal pozvánky do všech plesů i věnečků, od hasičů, od sokolů, od všelikých jednot i od hostinských.

„To bych musil mít na zábavy zvláštní příjmy“, říkal zvěčům, kteří jednou rukou podávali mu pozvání a druhou arch, aby upsal a hned zaplatil hodnou částku.

„Nepodporujte těch tancovaček“, radil mu farář. „Když jednou nedáte, po druhé nepřijdou. Já mám pokoj.“

Slezák musil poslechnouti, neboť mu nezbývalo. Na plesy nechodil, nikdy nebyl, ani jako student, vášnivým tanečníkem. Více ho těšilo divadlo, ale zde bylo představení zřídka kdy a vždy spojeno s tancem. Herci tančili v kostýmech. Kaplan mohl se stát i režisérem, ale nepřijal té hodnosti, vymluviv se, že má mnoho jiné práce. Nemohli ho dostati do společenského proudu.

Slezák nebyl škarohlíd, nevyhýbal se lidem, často s nimi se stýkal. Postál se sousedkami před kostelem, zatím co mu snídaně vychladla, mnohdy dostal návštěvu a rozmlouval s návštěvníkem půl hodiny i více. Na procházkách se zastavoval s těmi, které

potkal. Ale v besedě a zvláště v kasině byl řídkým hostem, leda na koncertě nebo na přednášce.

„Podivný člověk“, usuzovali páni, „div si nesedne s lidmi na zásep a do pořádné společnosti nejde, dardu si nehodí, tágo do ruky vzíti neumí.“

V tom ohledu se už s tím musili smířiti, že kaplana za pravidelného návštěvníka hostinců nezískali. Večer poseděl s farářem a potom četl ve svém pokoji dlouho do noci.

Do Varovic jednou týdně docházel z města evangelický duchovní, aby zde poučoval v náboženství pět dítek místních a čtyři ze sousední školy. Všechny nebyly helvetského vyznání jako pastor Nágl, ale ten je přijal do svého sboru. Nerad slyšel, byl-li jmenován pastorem, všude se hlásil jako evangelický farář. Se Slezákem střetnul se často, oba vyučovali v týž den v sousedních třídách, potkávali se na chodbě a někdy i několik slov spolu promluvili. Nágl byl třicetiletý, dosud svobodný, hledal bohatou nevěstu. Jeho farnost byla rozsáhlá, jezdil na kole, učil v několika školách. Byl čilý, světa znalý, společenský, měl dobrou výřečnost. Jenom tvář jeho nebyla vábná, proto se asi tak dlouho neženil.

Slezák si všimnul, že Nágl v poslední době rozmlouvá často a dlouho s učitelem Kotkem. Podivno, že se tak shodli — zarytý evangelík a člověk bez víry. Snad vedou rozmluvy o škole, o dětech, které vyučují.

Ale Slezákovi brzo bylo tím nápadnějším, že Nágl i jemu věnuje pozornost. Jindy pastor končil dříve vyučování a buď navštívil v obci souvěrce nebo šel rovně domů, teď však stejně s kaplanem se modlil a propustiv školáky, čekal na chodbě.

„Dnes jest po pěšinách blátivo, musím po tvrdé silnici“, zahajoval rozmluvu. Silnice ona byla právě cestou, po níž chodil Slezák, a teprve na rozhraní se dělila. Pastor hned se postavil po bok kaplanův. „Co říkáte zdejší škole? Těžce mládež chápe, ale co pochopí, dobře si zapamatuje.“

„Jako vůbec na venkově“, přisvědčil Slezák lhostejně.

„A hle, vy máte s sebou také bibli“, začínal zase řeč Nágl. „Já myslil, že ji věřícím nedoporučujete, že je od ní vzdalujete.“

Kaplan se usmál. „Snad to nemyslíte doopravdy. Jsem zde krátce, ale rozšířil jsem již několik biblí, ovšem s řádným výkladem, aby čtenáři nepobloudili.“

Nágl kousnul se do rtů.

„Myslíte, že my Písmo svaté nevykládáme? Navštivte náš sbor a přesvědčíte se.“

„Věřím, ale lid čte také sám a nerozuměje některým místům, bývá přiveden v omyl“, tvrdil Slezák.

Tak se bavili, a ku podivu, pastor nebyl příliš houževnatý nebo tvrdohlavý. Nechtěl si kaplana odpudit. Litoval, že se na rozcestí musí rozejít. Slezák byl rád, poněvadž se za nimi lidé ohlíželi. Příští týden schválně hodinu zkrátil a děti propustil dříve, než Nágl v sousední třídě.

Nemohl si nepovšimnouti, že před ním rychle neodchází učitel Kotek, že pozdravuje, ano že i žáky napomíná, aby v následující hodině slušně se chovali. Jednoho dne ukončiv, bezpečně vydal se na cestu, ale za dědinou spatřil před sebou Náglu. Nebylo vyhnutí, musil ho dojíti.

Mezi rozmluvou zmínil se pastor: „Slyšel jsem, že jste náruživý čtenář, proto vám, velebný pane, nabízím tyto brožurky k přečtení. Jistě se vám zalíbí“.

„Odebíráme s panem farářem několik časopisů a novin, ani nemůžeme všechno pročísti, ale přes to přijímám vaše knížky, ač nevím, kdy je budu moci odvésti.“

„Třeba nikdy“, vyhrklo z Nágla, a Slezák si domyslí, proč jsou mu knížky nabízeny. Věděl, že evangelíci, jsouce odjinud podporováni, pod cenou prodávají bible, že přímo strkají katolíkům do rukou drobné sešity náboženského obsahu. Děti je měly ve škole, kupci do nich balili. Zdejší kraj nebyl vhodnou půdou pro takové věci; dělníci měli své noviny, jež jim dostačovaly, rolníci byli příliš konservativní a obchodníci nechťeli si ani na té ani na oné straně rozlítí ocet.

Slezák netajil se doma, ale při obědě pověděl, kdo se mu vlírá a co mu bylo nabídnuto. Brožury položil na stůl.

Farář Čapek starostlivě podíval se na spolubratra.

„V tom něco vězí“, propověděl. „Pastor si mne nikdy nevšimnul. A to přátelství jeho s Kotkem nevěstí nic dobrého. Nějakou past na vás strojí. Nutno se míti na pozoru.“

Kaplan probíral se ve spisech. Některé znal už od dřívější doby.

Farář pravil: „Podíváme se do nich. Jsou četně rozšiřovány. Kdo jenom na ně dává peníze?“

Slezák jmenoval zahraniční spolek.

„V tom jsou i ruce domácí. Něco se připravuje. Protivníci pozvedají hlavy. Mají oporu a pomoc duchovní i hmotnou. Musíme býti na stráži. Každě hodně o víře.“

Kaplan přisvědčil. Dosud nebezpečí nepozoroval, jako zkušenější farář.

Každý si vzal několik brožurek a celé odpoledne četli. Po večeři vyměňovali si své náhledy. Slezák už chystal na neděli kázání, aby čelil vlivu rozséváných bludů. Ještě v noci hledal v knihách a dělal si poznámky.

Teď se přímo bál jíti do Varovic, aby se nešel s Náglem. Tento se nedostavil, jsa jinde zaměstnán na rozsáhlé své farnosti.

Netrvalo dlouho a katolíci v Nevidech také poznali, že se valí vlna, která bude zkušebním kamenem ve stálosti a pevnosti víry. Co bylo dlouho jako nadrženo, co dříve nemohlo propuknouti, to hrozilo nyní proraziti podkopané hráze. Na katolíky hnal se příval.

Nágl pojednou se podpisoval jako českobratrský farář, Kotek stal se řečníkem; oba obcházeli kraj a lákali k víře evangelické a k bezvyznání. Ale potřebovali třetího, jenž by odluzoval lidi na fangličku národní a založil i zde odnož církve československé. Tím měl býti Jan Slezák, kterého přemlouvali, vyzývali a donucovali všemožně.

Počátek učiněn dávno. Oba strkali mu brožury i noviny, tyto nechávali ve třídě na stolku se zakřtenými zprávami, aby si jich povšimnul, vyhledali ho v přestávce, doprovázeli ho, když se ubíral k domovu.

Bylo jim známo, že se těší přízni, že by za sebou hodně lidí strhnul. Farář by se neubránil, osadníci by houfně odpadali. Běželo jim tedy o Slezáka, aby ho dostali na svou stranu. Hned ho nazývali pokrokovým, tolerantním, národovcem, zvali ho do schůzí, které pořádali; také mu předkládali, že by se mohl oženiti, haněli celibát, vychvalovali život v rodině, ač sami dosud ženatí nebyli a sobodného stavu užívali.

Slezák časem se zastavil ve Varovicích v hostinci, chtěje odtud přímo jíti do jiné obce, aby si uspořil jednu cestu. Farář mu tak radil. Jan pojedl, co právě bylo lze dostati, vypil sklenici piva a vydal se do polí. Obědvati bude až po návratu domů ke čtvrté hodině.

Hostinský Vavrouš měl četnou rodinu, tři děti dosud chodily do školy, nejstarší dcera Justina ve dne obsluhovala hosty. Při hospodě bylo menší hospodářství. Vždy zde bylo něco ke koupi, učitel Kotek se tady stravoval, lidé se zde zastavovali na občerstvení. Justina byla stále pěkně ustrojena, šila a dobíhala pro pivo. Byla slušného zevnějšku, svižná a hovorná. S každým se dala do řeči. Na jejím stolku u okna vždy ležela i kniha. Také s kaplanem se dala do řeči, na sourozence se ptala, jak se učí, vyzvíдалa, co nového v Nevidech, kde měla družky. Do kostela v neděli chodila zřídka, vymlouvajíc se, že jest v neděli čilejší obchod a ona že musí pomáhati. Zapředla rozmluvu na rodiště Slezákovo a žádala, aby jí na mapě ukázal, kde asi Strážov leží. Nebyl tu, jenom směr, kde asi leží, mohl Slezák naznačiti, skláněje se vedle Justiny nad mapou. Buď náhodou nebo schválně dotkla se ho Justina ramenem, významně se při tom usmívajíc. Jan hned poodstoupil, zaplatil a poroučel se, ač měl ještě dosti času a venku přšelo.

Příhodě té nepřikládal Slezák důležitosti a brzo na ni zapomněl. Za nějaký čas opět se zastavil v témž hostinci. Ani si hned nevšimnul, že Justina jest jaksí svátečně ustrojena, že stůl, u něhož sedal, pokryt ubrusem. Zase jej obsluhovala dívka a nějak potutelně naň pohlížela. Vešla hostinská a dala se s ním do řeči, dotazujíc se, jak se má na faře na stravu. Prý se tam šetří a nevaří, jak by se patřilo.

Slezák si dosud nikde nestěžoval, ba ani nepozoroval, že by se mohlo lépe strojit. Byl zcela spokojen. Téměř ničeho neplatil a mezi zaopatřením na faře a v semináři byl veliký rozdíl. Až teď slyšel, že by měl projevovati nespokojenost —

Vavroušová mu vyličovala, co a jak by mělo býti, co by si mohl zařídit, kdyby měl vlastní domácnost.

„No, až se stanu farářem, ale do těch dob je daleko“, usmál se kaplan.

„Divné zařízení! Proč byste nemohl býti samostatný? Však i to se záhy změní.“

Slezák pokrčil rameny. Ještě mnoho musil vyslechnouti. Až mu bylo divné, že se lidé tolik o fary a život na nich starají. Domníval se, že se v hostinci o tom rozmlouvá a každý s troškou jako do mlýna chodí. Ale přece odcházel s těžkou hlavou a měl cestou o čem uvažovati.

Navrátil se, teprve obědval, ale jídlo zdálo se mu býti studené a nějak rozmočené. Jindy toho nepozoroval. Teď málo jedl a brzo odešel do svého pokoje. Fany vrtěla nad tím hlavou, že takovému mladému muži nechutná.

Příští týden Slezák v hostinci u Vavroušů se nezastavil, ale bral se rovnou k domovu. Ubíraje se jednou domů, nepozoroval ani, že kdosi jde před ním a často se ohlíží. Když došel blíže, uleknul se skoro, poznav Justinu, která se zastavila a s úsměvem čekala na kaplana.

„Půjde se nám lépe pospolu“, oznamovala, pobok Janův se stavíc. „Mám co dělati v Nevidech, tedy jsem se vypravila. Tušila jsem, že se u nás nezastavíte, že ze školy půjdete rovnou k domovu.“

„Jak jste to mohla věděti“, divil se Slezák, jemuž tato společnost nebyla po chuti; ale co měl dělati?

„Znám přece váš pořádek, pane katecheto, ale raději bych vás zvala: pane učiteli. My ženy všeho dobře si všímáme. Také Kotek mne informuje.“

„Že vás, slečno, moje osoba zajímá!“ přímo vyčítal Slezák. „Tolik hostů navštěvuje váš hostinec a jsou mezi nimi mladí lidé.“

Justina pohodila hlavou.

„Co mně do nich! Obsloužím je a nevšímám si jich.“

„Tuším, že aspoň pan učitel Kotek více vás zajímá“, poznamenal kaplan.

„Ani ten. Mluvím s ním, zažertuji, ale jinak mně jest lhostejný. Ale ten, s nímž bych se ráda bavila, přijde zřídka a uhýbá mně“, řekla dívka a sladce se podívala na Slezáka.

„Budete-li takto pokračovati, nezastavím se u vás nikdy“, děl Jan přísně.

„Což je na tom něco zlého?“ opáčila Justina.

Slezák se odmlčel. Věděl dobře, kam Justina míří. Sama po chvíli začala řeč, o zábavách mluvila, že bude u nich hasičský ples, a zvala kaplana.

„Mám hned zaplatiti vstupné?“ usmál se Slezák, sahaje do kapsy.

„Pro to si přijdou hasiči“, rozveselila se dívka.

„Přece snad ještě tančíte?“

„Tanec ponechám jiným, nyní jest pro mne nejmilejší zábavou kniha.“

„Proč byste se při svém mládí tak uzavíral? Toho nemůže na vás nikdo žádati, ani představení vaši.“

„Děkuji vám za dovolení, ale neužiji ho. O tom plese hodně se pobavte, já se rozhodně nedostavím.“

„Jste tvrdohlavý, neústupný. Nechcete, abych se těšila, abych se pobavila. No, budu pomáhati otci v obsluze“, děla Justina nějak zkormouceně.

Přibližovali se k dědině; Slezák by se byl rád uhnul k faře polem, ale nebyla tu prošlapaná cesta, musil tedy s Justinou vejíti do vesnice. Neměl odvahy požádati ji, aby posečkala nebo šla napřed. Snad se uhne brzo stranou, do postranní ulice. Nešla, držela se kaplana až před obchod, do něhož vstoupila; dříve však chtěla podati kaplanovi ruku, on ale stavěl se, jako by toho neviděl, nadzvedl klobouk a rychle odcházel k faře. Zpozoroval, že se Čapek dívá oknem, že už vyhlíží, jde-li jeho spolustolovník.

VII.

Farář Čapek dobře pozoroval, co se děje na osadě. Mnoho donesli lidé a také kaplan s ničím se netajil. Občas místní list, orgán v nedalekém městě vycházející, přinesl dopis „Z Nevid a okolí“. Pan řídící takové číslo hned poslal Čapkovi.

Vědělo se, kdo do listu píše, kdo se až příliš stará o kostel, o kázání, kdo, ukryt jsa za varhanami, dělá si poznámky.

O Slezákovi psáno střídmě, přímo se soucitem, že jest obětí poměrů, že nemůže vyniknouti, jak by chtěl a při svých vědomostech mohl. Zato pisatel zajížděl si na faráře, kritisoval jeho činnost v obci a ve škole. Domácnosti jeho nemohl se dotknouti, neboť zde nebylo ničeho k vynesení na veřejnost. Fany si hleděla svého a stará služka zahrozila dlaní směrem k obci. „Dá-li mne ten lump do novin, nabančím mu na veřejné ulici.“ A nebyly s ní žerty.

Poměry se přioströvaly, když se mělo dokázati, kolik ještě jest věrných katolíků, když nepřátelé hleděli počet jejich stlačiti na nejmenší míru.

A v okrese spoléhali na Nevidy, místo průmyslové, kde se novoty snadno ujímaly, kde se v čelo odpadlíků postavili někteří učitelé, kde byly všechny organisace zastoupeny, kam co den docházela spousta různých novin do hostinců i přímo do domů.

Čapek dobře rozuměl tomu, proč nyní pozornost obrácena ke Slezákovi. A činí tak lidé, kteří dříve o kněze nestáli, kteří se mu vyhýbali. Kaplan má jim pomoci, má za sebou vléci ty, kteří by ještě nechtěli odpadnouti k bezvěří. Proto si ho všímá Kotek a jeho společníci.

Zkušený muž uvažoval, obstojí-li jeho spolubratr v tomto ohni. Zdaž jest dosti pevný při svém mládí, aby všemu odolal? Nedá se zlákat, nepodlehne? Pokušení jest veliké, snaha nepřátel značná. Apeluje se na práva přirozená, na vlastenectví, na všeobecnou oblibu. Sítě napínány všestranně.

Farář začal s kaplanem rozmluvu o tom neb onom, ale nepozoroval, že by se klonil k novotám, však obrát může nastati pojednou. Nejvíce lákadel kladeno ve Varovicích. Hned by si s ním změnil vyučování a sám by chodil do vzdálené obce, přenechal by mu německou školu, kde sám dosud učil. Němci nekonali takových příprav, ti se chovali k akci celkem pasivně, odtud nehrozilo nebezpečí. Jenom jak to zařídit, aby z toho dobro vykvetlo, aby uchráněn byl mladý muž a s ním i jiní vrtkaví a nerozhodní. Kněz by jich hodně za sebou strhl, jako se stalo jinde. A jaké pohoršení, jaká zkáza duší, jaký otřes v myslech i pevných katolíků!

Kaplan Slezák poněkud se nachladil. Bylo to nepatrné, ale domácí ho nepustili ani do kostela ani do školy. Řádila chřipka a zvláště kosila mladé lidi.

Čapek sám o tom dal zprávu do Strážova rodičům Janovým. Snad měl při tom i jiný účel na mysli a chtěl navázati slyky se Slezákovými. Jak předvídal, stalo se; za nedlouho tu byla kaplanova matka. Tak rychle se vypravila na cestu, že ani neměla v tu chvíli čím naplniti koš. Ani v tom čase ničeho nebylo lze dostati. Přijela s holýma rukama, jenom s kusem chleba pro výživu.

Farář jí otevíral a hned ve dveřích utěšoval: „Nebezpečí už minulo, chřipka to není. Buďte srdečně vítána“.

„Co jsem poměla strachu, co jsem se namodlila!“ oddechla si starostlivá matka.

„Pohovoříme si o tom. Tak jenom dále. Nejdříve do kuchyně na malé občerstvení.“

Ale Slezáková šla rovně do synova pokoje. Jan už seděl na pohovce a četl. Nemálo se podivil a chvátal k matce.

„To se divíte, že?“ usmíval se farář.

„Buď Bohu chvála, že jsi povstal!“ děkovala matka.

„Vždyť to byla pouze rýma. Chtěla jste mně posloužit? Proto jste přijela?“

„Splnila slib, který mně učinila“, rychle řekl Čapek.

„Jsem ráda, že to tak dobře dopadlo. Nejsou s tím žerty, také u nás chřipka se šíří.“

Slezáková usedla a Fany sem za ní donesla kávu a chléb. Posvačili u kaplana. ale bylo nutno dříve se stolu sundati noviny a knihy.

„Teď jste žádnou práci nezanedbala“, pravil Čapek.

„Je stále co dělati. Děti mne zastanou. Byla bych si to nechala od cesty, všichni pěkně pozdravují a se poroučejí. Také náš pan farář. Mluvil

jsem s ním před odjezdem. Šel ze školy nějak ustaralý a uzlobený. Má starosti a potíže.“

„Jako každý“, přisvědčil Čapek.

„Už mu i vlasy zbělely.“

„Není divu. Smutné poměry. Čeho jsme se dočekali!“ zakýval hlavou farář.

Slezáková se domnívala, že zde pobude nějaký den, se synem se potěší a zase pojedje do Strážova ke svému milému hospodářství, bez něhož ani býti nemohla. Sama uznala, že to s Janem už není zlé, a vypožadovala, že se mu tady dostává dobré péče i obsluhy. Pan farář ho v neděli nepustil na kazatelnu, ač o to kaplan žádal; směl sloužiti jenom tichou mši svatou, všechno ostatní obstaral Čapek sám. Také Fany mu přinášela odvary nasušených bylin, byl to její neklamný prostředek k pocení a zapuzování nemocí, který vyzkoušela mnohokrát na sobě i na jiných. Služka náležitě vytápěla pokoj a Slezákové se svěřila, že takových nemocí měla mnoho a všechny přechodila.

Slezákové určen pokoj vedle kaplanky, kde jindy bývala farní kancelář. Farář matriky přestěhoval k sobě. Otevřeny jindy skříněmi zahrazené dveře, aby se mohlo volně přecházeti. Matka také i v noci vstávala a naslouchala, jak syn oddychuje. Vracela se do svého pokoje uspokojena. Schoulivši se pod peřinu, tiše se modlila za všechny drahé.

Druhého dne už chtěla odcestovati, když Jan šel do nedaleké školy. Seznávala, že je tu zbytečnou a nechtěla dále obtěžovati. Ale tu ji navštívil farář a usednul na stolicí, jako by tu chtěl déle pobýti.

„Zbytečně jste mně pokoj připravovali“, pravila Slezáková. „Přespala bych kdekoliv.“

„Milá matko, chci s vámi o něčem pojednati“, řekl farář. „Doma vás děti zastanou, nemusíte pospíchat.“

Slezáková upřela na faráře zvědavě oči.

„Dějí se hrozné věci. Nevím, jak jest u vás ve Strážově, ale zde víra a její hlasatelé mnoho mají nepřátel. Někteří rádi by hodně stlačili počet katolíků, už i novou církev založili a dali jí vlastenecký název, aby tím více táhla. Nevěřci a evangelíci pozvedají hlavy, pořádají schůze, přemlouvají. Ovšem my katolíci musíme se bránit a víru svoji obhajovati. I na vašeho syna činí útoky, aby ho dostali do svých tenat. Mají naději, že mnohé za sebou potáhne —“

„Jan?“ uděšeně zvolala Slezáková.

„Jest mladý člověk, mám strach, aby nepodlehнул. I jakási dívka se mu vlírá, aby ho získala. Dosud nepodlehнул, ještě vzdoruje. Proto jsem vám psal, abyste nám pomohla a jako matka syna chránila. Zůstaňte u nás pod nějakou záminkou. Až skončí sčítání lidu, všechno se uklidní a nebude už takových útoků a svádění. Teď jest nejhůře.“

„Myslím, že Jan jest pevný, že neposlechne lákavých slov“, stála za syna Slezáková.

„Také doufám, ale jistoty nemám. Jenom tu zůstaňte a stůjte na stráži. Však brzo uvidíte, jakému jest tady kaplan vysazen nebezpečí. Připravuji vás o duševní klid, ale věřím, že pro Jana jej na čas obětujete.“

„Ale budu zde obtěžovati, jakou mně dáte práci?“ vzpomněla Slezáková.

„Teď není na zahradě ovoce, abyste je hlídala, ale něco se pro vás nalezne, aby se vám příliš nestýskalo a abyste odtud neutekla. Fany se o to postará.“

Radili se dále, až se vrátil kaplan ze školy a Čapek mu zvěstoval, že přemluvil jeho matku, aby zde ještě nějaký den pobyla. Uvolila se, chce si

odpočinouti a seznati, jak to ve Strážově bez ní půjde. Ať se Josefka učí samostatnosti.

„Filip a Fanyinka jí budou nápomocni“, dosvědčovala Slezáková. „Jiří jest pro hospodářství jako ztracen a hledí si jenom řemesla.“

Jan nemohl ani uvěřiti, k čemu se pojednou matka rozhodla. Zkoumavě na ni pohlédl, ale ničeho zvláštního nevypozoroval. Jenom se mu zdálo, že matka jest poněkud ustaralejší. Snad opravdu touží po úlevě, již se jí má zde dostat. Rád by jednou ulehčil rodičům docela, až se Filip ujme zcela hospodářství a on se stane samostatným. Tu by si vzal rodiče k sobě a k smrti jim dosloužil.

Kaplan viděl, jak pro matku pokoj zařízen, jak si ji Fany odváděla do kuchyně, aby jí pomohla při vaření. Ke stolu zasedla, potom něco čísti chtěla, nějakou povídku z vesnického života. O knihy tu nebylo zle; Jan chtěl matce něco vyhledati, ale ona sama sáhla po brožurce, kterou přinesl z Varovic, dárek to od pastora.

„To není pro vás, maminko, to by se vám ne-
líbilo“, hned řekl Jan a sešit jí z ruky bral.

Slezáková postřehla nadpis a už spisek nepustila. „Podívám se do něho“, pravila. „Slyšela jsem, že se takové věci tisknou na potupu naší víry.“

„Dali mně to ku přečtení“, omlouval se Jan. „Musím věděti, co hlásají naši odpůrci.“

„Ale snad tomu nevěříš?“ ptala se matka, na syna oči upřevši.

„Ale kde!“ pohodil tento hlavou.

„Pamatuješ se, že u nás nic podobného nesmělo pod střechu. Otec jest na to přísný. Jiří přinesl jakési špatné listy z města, ale hned putovaly do ohně. Nepomohlo, že jsou jenom vypůjčeny.“

Jana mrzelo, že se tento spisek dostal do rukou matčiných, proto ostatní uzamknul do stolku. Věděl, že matka jej pročte a svým způsobem odsoudí. Ani si nevšimnul, že na desce podepsán jest jako majitel Karel Kotek.

Slezáková se neukazovala. Seděla v pokojíku a majíc brýle na očích, pomalu četla. Byla tu sama, často už chtěla brožuru odhoditi, povstala, na čelo si sáhala a zase usedala do lenošky, kterou jí sem dali k oknu ke stolku, na němž měla knihy i potřeby k šití, aby si vybrala a práci střídala se čtením. Sama sem položila růženec, bez něhož nevyházela a nevyjížděla.

Už ji volali k večeři, už se smrákalo, když sundala brýle a odložila knížku, z hluboka povzdechnuvši. Jako by se z hrozného snu probudila.

„To jest hrozné“, vysvětlovala u večeře, „a přede vším tomu se divím, že se může něco podobného tisknouti a rozšiřovati. Vždyť se tím lid velice kazí. Mnohý tomu uvěří.“

„Máme svobodu myšlení a jednání“, sarkasticky se usmál Čapek.

„Pod rouškou vědy projde nejhorší neplecha“, připojil se kaplan.

„Ale to jest největší drzostí, když se někdo opováží takovou věc nabídnouti ku čtení knězi, který má lid vychovávat.“

„To jest lákadlo“, nadhodil farář.

Jan mlčel. Mrzelo ho, že matka onu knížku na jeho stolku našla. Co si o něm pomyslí? Zdaž věří, že mu to bylo přímo vtačeno do ruky? A proč spisy ty hned nezhodil?

Rozmlouváno o tom a onom, kaplan oznamoval, že zase nastoupí řádné vyučování ve školách, že docházeti bude opět do Varovic.

„Jak je to daleko?“ tázala se matka, jako by chtěla syna sem doprovoditi. Ale neučinila tak. Jan při jedné cestě spolu učinil návštěvu u nemocného a časně odešel, dříve uchystav matce nějaké prádlo, aby je spravila, a knihy, jimiž nebude pobouřena, ale uklidněna. Než se vrátila z kostela, byl za obcí, zostra kráčel známou cestou, v duchu rozjímaje a se modle, jak činíval, šel-li k nemocnému, nesa mu posilu buď pro další život nebo na cestu do věčnosti.

VIII.

Slezáková dosud neprozkoumala syna, zdaž jest pevný a nejsou-li farářovy obavy klamné. Jako o minulých svátcích, tak i nyní vmísila se mezi lid, aby s tou neb onou ženou pohovořila. Neušlo jí, že návštěva kostela hodně poklesla. Někteří byli odvrácení, jiní vrtkaví a jiní se obávali. A přece oba duchovní horlivě kázali, cvičení konali, na schůzích odpovídali a víru obraňovali ve škole, kostele i veřejném životě.

Vlna se valila.

Němci zůstali stejní, nájezdy nadále odmítali, obratu si nevšíмали. V kasině nebylo o něčem podobném jednáno, ale beseda se poddávala.

Slezáková ne bez bolesti pozorovala, že ta ona žena není k ní tak upřímná, že brzo zakončuje rozprávku. Co těmto lidem udělala, čím komu ublížila? Ani na faru nešel, kdo nemusil.

Na nárožích se už ukazovaly plakáty Volné myšlenky, socialistické, liberálních stran. Slovem i obrazem hlásáno: Odstupte od katolické víry; jako jste se vyrovnali s Vídní, tak se nyní vyrovnajte s Římem!

Lidé četli plakáty, stáli před nimi a rozmlouvali. Ten onen se ohlédnul na faru posměšně.

V noci potupné plakáty se ztratily, strhnul je o své vůli strážník; ráno hned tu byly jiné.

Slezáková přijala od posla noviny pro syna, jenž právě byl ve škole, a roztrhnuvši pásku, jala se tu a tam čísti. Ustrnula. Tohle že by Jan odebíral a platil? V listech bylo ještě hůře psáno než v oněch brožurách. A přece byla správná adresa na kaplana v Nevidech. Hněvala se, čtouc potupné články, vybídnutí k odpadům, zprávy, že celé kraje i s duchovními přešly k nové církvi československé.

Matka se nemohla ani dočkat, až Jan přijde. Mučila se myšlenkou, že syn čte takové noviny. Ne bez příčiny Čapek měl strach a povolal ji, aby nad synem bděla. Člověk se pozná dle toho, co čte, čím se obírá.

Do pokoje vstoupil Čapek, aby nahlédl do matriky narozených, kterou měl kaplan u sebe, a zastihnul zde Slezákovou nad novinami. Povšimnul si jejího vzrušení.

„To se divíte, jaké listy přijdou na faru“, řekl, pohleděv s opovržením na noviny; „také jsem je dostal poštou —“

„Tedy se Jan na ně nepředplácí?“ vydechla matka, jako by se čehosi těžkého zhostila.

„Myslím, že ne. To nám bylo posláno schválně, poněvadž tu jest i dopis z Nevid.“

„To je hrozné. Četla jsem zprávu onu.“

„Od počátku do konce vylhána.“

Farář uložil matriku a odcházel do kanceláře. Přišel sem podezřelý člověk, jemuž neběželo o to, aby věděl, kdy se mu syn narodil, ale zkoumati asi chtěl, jak onen dopis účinkuje na toho, jenž byl napaden. Byl-li zde za tou příčinou, jistě se

zklamal, neboť farář nedával na sobě znáti rozčilení. Ale přece něco slyšel. Na chodbu vyšla Slezáková a ta slavila pisateli. Mluvila tak vlastně k Fanynce.

„Takové hanebnosti u nás nebyli bychom schopni, ač nejsme také andělé. Ta lež jest známkou zpuštělosti a surovosti. Inu ovšem, kdo cti nemá, jinému jí nedá. Jenom nevzdělanec něčeho podobného jest schopen.“

A Slezáková nedala se vyrušovali, ač Fanyinka dávala výstražná znamení.

Domácím by to neprošlo; Slezáková se nikoho nebála. Veřejně projevila úsudek, ať se to komu líbilo nebo nelíbilo. Vždycky tak otevřenou byla. I do Varovic chtěla si dojít, ale byla zadržena.

Jan odešel k nemocnému do vzdálené vesnice. Slezáková usadivši se u jeho stolu, pročetla různé noviny. Těch nyní si více všímala, zapomínajíc na svoji milou čelbu. Byla rušná doba, kde kdo k novinám se utíkal.

V tom zaklepáno na dveře kaplanky.

„Dále!“ zvolala Slezáková.

Vešla dívka poněkud křiklavě oblečená, slušného zevnějšku, ale ulekla se, vidouc v pokoji místo kaplana statnou panímámu.

Tato postoupivši řekla: „Přejete si?“

„Chtěla jsem mluvit s panem katechetou. On dochází do naší obce do školy.“

„Snad do Varovic? Není doma. Šel k nemocnému —“

„Chtěla jsem se ptáti, jak se učí naše děti“, pravila jaksi v rozpacích.

„Vyřídím mu to. Kdo jste, mladičká? Abych pověděla, že jste zde byla —“

„Jsem z tamního hostince —“

„Slečna Justina? Pravda, už jsem slyšela. Já jsem matka zdejšího kaplana. Jsem ráda, že jsme se setkaly, sedněte si, chci s vámi o něčem pojednat.“

Justina vědouc, koho má před sebou, nejraději by unikla, ale nemohla. Slezáková div. jí cestu nezastoupila a na podanou židli ji neusadila násilím.

„Divíte se, slečno, že už znám vaše jméno. My venkovanky hned se do všeho vpravíme, zvláště běží-li o naše děti. Zaslechla jsem, že se zajímáte o mého syna, o zdejšího kaplana. Nechte mne, ať domluvím. Máte hostinec, zašel k vám na sklenici piva, na nějaký pokrm, aby se posilnil. V tom, myslím, nebylo nic zlého. Nastaly zlé doby, každé maličkosti se využije k ostlouzení a klamání. Zvláště nyní, když běží o jakýsi převrat. Také mně donesli, že by někteří lidé rádi mého syna strhli, aby se odvrátil od naší víry a za sebou jiné strhnul. K tomu užili lákadla, že by se potom mohl oženiti. Vy pak, slečno, měla jste jim býti nápomocna, aby tak spíše učinil. Nevím, jste-li pouze nástrojem nebo byla-li tak vaše v tom vůle. Ať tomu tak nebo onak, podobná věc se státi nemůže a nesmí. Jsem tu ještě já — matka Janova, která vám dávám výstrahu a vás přísně, však spolu v dobrotě napomínám, abyste takového lákání zanechala, mého syna nesváděla a pokoj jeho i náš nerušila. Nejste si ani vědoma, co podnikáte, k čemu jste se propůjčila. Kletba moje by na vás padla a Bůh by vám nedal žádného požehnání.“

Slezákové zahořela tvář a hlas se jí zachvěl jako list na větru. Přímo povyrostla při tom zápalu a rozhořčení.

Justina ani se hned nemohla zmoci na odpověď. Tak byla překvapena. K tomu se odhodlala, že

Slezáka navštíví, že mu domluví, proč se v jejich hostinci nezastavuje; doufala, že pokročí dále, že nad kaplanem zvítězí, a zatím se jí dostalo takového výtopku. Lapala chvíli vzduch, než mohla promluvit.

„Myslíte si o mne, že o vašeho syna stojím?“ řekla uštěpačně.

„Pak jste navedena, abyste mého syna přivedla nad propast a potom ho opustila. Ať tomu jakkoliv, já vám radím, ano vám poručím, abyste ho nechala s pokojem.“

„Kdybych chtěla, kolem prstu bych si ho otočila“, usmívala se Justina.

„On zde jest pro něco jiného, jeho úkolem jest, aby učil lid i mládež, aby konal své povinnosti, aby v duchovních potřebách sloužil lidem, aby chránil jejich víru —“

„To se velice překvapíte“, rychle zvolala dívka. „Jenom až bude sčítání lidu —“

„Tu má každý svobodnou vůli a jest vůbec smutné, že se něco takového chystá. Ale můj syn nesmí býti volavkou, svůdcem, a vy ho nebudete se svými pomocníky lákati. Tolik jsem vám říci chtěla. My venkovanky hned dáváme také poučení, a to i já vám dáti chci.“

Justina mávla odmítavě pravicí.

„Nechci už nic slyšeti —“

„Přece by vám to bylo k dobrému, abyste se nepropůjčovala k takovým věcem jako nyní a nemíchala se do cizích záležitostí.“

Justina přímo vyletěla z farní budovy, div ve dveřích služku neporazila.

„Splašená!“ zabručela tato, nevědouc ovšem, co se jí stalo. Teprvé Slezáková vypravovala v kuchyni, jaké měla s dívkou jednání.

„Patřilo jí to“, přikývla Fany.

Čapek a Jan mlčeli. Oba byli zarmoucení, že se takových věcí dočkali, že se nízké útoky na víru dějí a podlých zbraní se užívá.

Nyní Slezáková domů nepospíchala, nebylo třeba ji zdržovati. Věděla, jaký jest zde její úkol, a ráda by ještě pojednala s Kotkem. Než ten jí nepřišel do rukou jako Justina, ten se chyťře vyhnul. Nyní také ustal lísat se ke Slezákovi, s pastorem proti němu vystupovali veřejně, vědouce, že ho po dobrém nedostanou na svou stranu a s ním nestrhnou valnou část věřících.

Boje se přiosťrovaly, také na farních dveřích objevil se plakát Volné myšlenky.

„Sprostota!“ odlehčila si Slezáková, když kostelník ráno papír strhnul a přinesl do kanceláře, kde si vyzvedal klíče.

„Mohl jste to tam nechat“, řekl Čapek. „Aspoň by lidé seznali, kam až drzost zasahuje.“

„Na neděli ohlášena schůze do sálu, budou prý tam mluvit Nágl, Kotek a kdosi z Prahy.“

„Sešli se, sešli“, kýval hlavou farář, přecházeje pokojem. „Neklamal jsem se v nich“, vzpomenuv především na učitele Kotka.

Mluvil o schůzi, kde prý bude jako soud, kam se kdo chce při sčítání lidu ohledně vyznání náboženského přikloniti.

„A na národnost se zapomíná. V tom ohledu zde by bylo vděčnější pole“, poznamenal Čapek. „Jsme v osadě smíšené a ten onen se zapomene —“

Před Slezákovou se přímo tajilo, kdy se bude veřejná schůze konati, aby se příliš nerozčilila. Jan se styděl, že by matka měla pravý stav věcí poznati. Ale ta se dověděla den i hodinu a nezmiňujíc se nikomu, chystala se na schůzi onu. Také kaplan Slezák se chtěl zúčastniti a připravoval se.

Dlouho seděl večer u lampy, nahlížel do knih a dělal si poznámky. V té době byl malomluvný a po prvé počalo ho povolání, jež si s láskou zvolil, tížiti. Ale co naplat. Překonal lákání, odolal nástrahám, dá Bůh, že i statečně ochrání ohrožovanou víru. Učiní, co bude v jeho moci. Vina padne na ty, kteří vnesli do národa toto zlo.

Na pohled bylo klidno v obci, jako před bouří. Lidé sestrkovali hlavy a šeptali si. Agitátoři podstrkovali letáky, které docházely v balících. Ráno leželo jich plno po ulicích, přilepeny byly na domech, podstrčeny pod dvěře. Mnozí ustrašeně hleděli budoucnosti vstříc. Domnívali se, že se něco hrozného stane, že rozhodují o budoucnosti mladého státu.

„V hostinci u Rajchlů jest kancelář pro odpadávaní od víry“, oznamovala služka. „Cedulka jest přilepena na okně.“

IX.

Sál byl naplněn do posledního místa. Nahrnuli se zvědavci, dostavili se lidé z okolí, kde kdo se vřít do rozsáhlé místnosti, kde se jindy při divadelním představení rozléhal smích, kde se vesele tančovalo.

Farář Čapek se Slezákem usedli u postranního stolu. K nikomu se netlačili, nikoho nevyhledávali. Většina lidí stála. Na jevišti shromáždili se řečníci: jakýsi muž s rozcuchaným vlasem, evangelický pastor Nágl, učitel Kotek, vyslanec z okresního osvětového svazu a jiní.

Volán místní starosta, aby předsedal, ale nehlásil se. Nebyl přítomen. Rovněž do výboru ne-

vstoupil správce z továrny, rodem Němec. Byli nahrazeni jinými, kteří ochotně přijali funkce.

Vládní komisař nepřišel. U stolku pro žurnalisty zasedl mladý muž, jenž ostentativně před sebe položil zásobu papíru.

Obecenstvo klidně všechno to pozorovalo. Někteří jevíli netrpělivost, že se už neřeční. Tleskali, aby se začalo. Řečníky představil Kotek, onoho pána z Prahy jako zástupce Volné myšlenky. Páni se klaněli, Nágl sladce se usmíval, jako by chtěl všechny k srdci přivinouti.

Nejdříve mluvil jakýsi mladík za okresní osvětový svaz, sotva ho bylo slyšeti a věnována mu malá pozornost. Lidé ho znali. Po něm ujal se slova volnomyšlenkář, prudce rozhazoval rukama, běhal po jevišti. Zavrhoval náboženství vůbec a radil, aby všichni hlásili se jako bez vyznání.

Mnohý soudil, že nyní proti němu vystoupí evangelický pastor, ale nestalo se tak. Ten jenom tupil katolickou víru, nadhazoval pikantní historky a zval do českobratrského sboru.

Hlásil se ke slovu místní farář Čapek.

„Na podium!“ volali posluchači.

„Mne uslyšíte, budu-li odlud mluvit“, odpovídal farář od stolu.

„Nechce se mu do té společnosti“, poznamenala jedna žena.

„Není divu“, přisvědčila sousedka.

Čapek nyní probíral a vyvracel vývody předěšlých řečníků z poznámek, které si dělal. Mluvil klidně, a mnohý mu dal za pravdu. Vedle sedící Slezák mu byl napovědou.

Hned Nágl, hned Kotek mu posměšně skákali do řeči.

„Já vás nevytrhoval, když jste mluvili, nedělejte tak ani vy nyní“, napomenul výtržníky Čapek.

Řečnil přes hodinu, až předseda připomenul, že se ještě jiní hlásí a nemožno debatu příliš prodlužovati.

„Končím, ale mohl bych vaše nepravdy ještě dlouho na pravou míru uváděti.“

Chtěl ještě pokračovati na konec kooperátor Jan Slezák.

Povstal učitel Kotek z Varovic a řekl: „Slyšeli jste už zástupce Volné myšlenky, víry evangelické, církve římsko-katolické; než ještě jedna, a to nejnovější náboženská společnost se u nás naskýtá, a to církev československá. I v té bychom mohli míti zástupce a hlasatele, neboť se k ní značně klonil místní katecheta Jan Slezák.“

„To je lež!“ ozval se pronikavý hlas mezi ženskými. „Tohle musíte odvolati, nechcete-li zůstatí lhářem.“

„Kdo se to opovažuje takto mluvit?“ prudce se ptal předseda.

„Já — matka zde potupeného kněze“, směle hlásila se Slezáková a postupovala k jevišti. Ochoťně jí ustupovali. Cestou svezl se jí šátek s hlavy, že bylo viděti vlas. Tvář její zářila horlivostí. Zraky všech byly na ni obráceny.

„Vy jste nazvala pana kolegu lhářem. To jest veliká urážka.“

„A na tom trvám, neboť se nectně dotknul cti mého syna tím, že ho obvinil, jako by chtěl zapřítí svoji víru, odkloniti se od své povinnosti a mínil přestoupiti k nové sektě.“

„Aspoň se mně tak zdálo“, vykrucoval se Kotek.

„Lákali a přemlouvali jste ho, strkali a posílali jste mu bludné knihy a noviny, sama jsem do nich

nahlédla, naváděli jste ho proti panu faráři, a mohla bych jmenovati osobu, kterou jste vypravili k němu jako vnadidlo, jako volavku. Tak jste se zachovali, a já odsuzuji toto vaše zlomyslné jednání jako uražená matka, již jste chtěli svést syna. Ale nedal se vám a vytrval. Bídáci jste!“

„To jest nová urážka. Dám vás vyvésti ze sálu.“

„Nikdo ať se mé matky nedotýká!“ zvolal Jan a přiskočil k ní.

Obecenstvo vzrušeně povstávalo, tvořily se tábory, jedni byli na straně Slezákově, druzí křičeli, že se nedají urážeti.

„Vy jste všechny katolíky uráželi a kde jakou hanu na ně sypali, teď jste nedůtkliví, když se vám částečně splácí.“

„Tohle skončí u soudu!“ volal rozhněvaný Kotek. Vědělo se, že nemožno pokračovati, že se nedají posluchači uklidnit.

Slezák odváděl matku ze sálu, mnozí je následovali.

„Odhlaste se od víry!“ křičel volnomyšlenkář a třepal lístky v ruce.

„Přihláste se k víře českobratrské!“ volal pastor s milým úsměvem.

„Nebo k církvi československé!“ zval kdosi ve dveřích.

Schůze nebyla ani obřadně ukončena. Redaktor venkovského krajinského listu rychle sbíral svoje papíry.

„Ta baba nám to pokazila“, malomyslně propověděl předseda.

„Všichni rohatí nám ji byli dlužni“, huboval Kotek. „Ani jsme ji sem neměli pouštět.“

„Schůze byla veřejná“, krčil ramenem Nágl. Byl mrzut, doufal, že zde získá několik set vyznavačů. Tak se namáhal a pojednou se to zhatilo.

„Hezky to začalo, kdo se nadál takového zakončení“, stěžoval si volnomyšlenkář.

„Musíme dále pracovati od muže k muži“, radil Kotek. „Co se nedalo získati jednou ranou, půjde postupně.“

Posléze i předsednictvo se rozcházelo. Lidé stáli ve skupinách a živě rokovali. Málokdo vcházel do místnosti, kde na okně bylo označeno, že to jest kancelář pro odpady od víry — —

V následujících dnech provedeno sčítání lidu zcela bez výtržností. Sčítací komisaři nebyli tak mlčeliví, aby neprozradili svým známým výsledek. Záhy kolovalo, kolik napočítáno Čechů a Němců (těchto bylo nad očekávání mnoho), kolik mužů i žen. Každý byl zvědav, jak to dopadlo s náboženským přiznáním.

Slezák přinesl tu zprávu ze školy. Ležel lístek na stole, na něm označen už v procentech počet těch oněch příslušníků. Katolíků 70%, bez vyznání 20%, ostatní evangelíci a čechoslováci.

Nágl prý zuří, že tak málo ulovil, ač se tolik namáhal. Jenom řídicí učitelé zůstali katolíky, industriální učitelky přestoupily k čechoslovákům. Přál si tak okresní inspektor, jenž také odstoupil. Úředníci, živnostníci, rolníci, řemeslníci zůstali katolíky. K bezvyznání odpadla část dělnictva. Němci zůstali při své víře.

„Nebozí odpadlíci!“ řekla Slezáková, která už byla připravena na odjezd do svého domova.

„Nevěděli, co činí“, poznamenal Čapek.

„Ve Varovicích dnes přede mnou Kotek utíkal jako chlapec“, usmál se Slezák.

„Pastor se ani nedostavil na hodinu“.

„Snad časem ti lidé zmoudří“, předpovídala Slezáková.

„Bylo to veliké, bohužel podporované poblouzení“, pronesl farář teskně.

Vlna se převalila, nastal klid. Mnozí si oddychli, mnozí odpadlíci teprve nyní si uvědomili, co provedli. Oba kněží, Čapek i Slezák, stejně se chovali k lidem, ač tu a tam před nimi se sklopil zrak. Mnozí styděli se za svůj čin. Ale nescházelo ani těch, kteří vysoko nesli hlavu, domnívající se, že něco znamenitého vykonali.

Byli tu i takoví, kteří kuli pomstu a nemohli odpustiti Slezákovi, že tak jejich plány zhatil. Ani se tak nehněvali na Čapka jako na jeho kooperátora. Kdyby byl přestoupil k sektě československé, docela jinak by bylo všechno dopadlo a nejméně polovina věřících by byla od katolické víry odstoupila. Dalo se čekat, že proti kaplanovi něco provedou.

A provedli skutečně.

Při visitaci po zkoušce z náboženství vytasil se vikář s dopisem, který obdržel od svých představených, aby celou záležitost vyšetřil. „Vlastně, už jest všechno vysvětleno tím, co jsem slyšel“, pravil, „ale přece si přečtěte list, abyste poznali, kam až sáhá darebnost některých lidí.“

Četl farář a hněval se, četl s úsměvem i Slezák. Tento byl obviněn mezi jiným i z toho, že udržuje nedovolený poměr ve Varovicích s jakousi Justinou, pro návštěvy hostince i školu zanedbává, jeho život že pohoršení působí, takže dobří katolíci žádají, aby byl odtud odstraněn. Sehnáno několik podpisů odpadlíků, ale podepsáni i takoví, kteří o tomto padoušství ani nevěděli.

Vikář hned na místě odmítnul celé podezření a v tom smyslu odeslal odpověď na příslušné místo. Nikdo se nehlásil a nepátral, jak udání vyřízeno;

Jan Slezák nebyl přesazen. Do Varovic na náboženství docházel nyní farář Čapek. Kaplan si vzal školu německou.

Za nějakou dobu hlásili se ke katolické víře zpět někteří svedenci. Smutně hleděl Nágl, že se tenčí jeho sbor, který pracně sehnal a v němž v neděli odpoledne učil ve varovické škole.

První civilní sňatek měla Justina Vavroušova a jedouc na hejtmanství, schválně volila delší cestu přes Nevidy. Domnívala se, co provede, ale průvod těšil se malé pozornosti. Z fary se nedívala ani Fany, ani služka. Kdosi za plotem hlučně zazpíval k nemalé veselosti: „Už mou milou na hejtmanství vezou . . .“

X.

Jan Slezák přijel o prázdninách na několik dnů do svého rodiště na návštěvu. Všude uvítán byl srdečně, už když pěšky kráčel z nádraží do Strážova.

Starosta se přímo hněval. „Proč jste nepsal, abych vám jel naproti, když doma koní nemáte?“ Tak spustil na Jana před dědinou.

„Domáci nevědí, že přijedu“, odpovídal Slezák. „Děkuji za laskavost.“

„No, to budou překvapení. Ale v neděli ať máte velké kázání! Přijdu jistě.“

Od úst k ústům letělo, ten pán v černém šatě, tvrdém klobouku a s koženou taškou v ruce, že jest Jan Slezák, jenž jest daleko odtud kaplanem, vlastně katechetou, poněvadž učí v mnoha třídách. A také hned vzpomínáno, co asi veze za dárky sourozencům: Filipovi, jenž seká pod vrškem pšenici, Josefce, která zastává doma matku, Fanynce husopasce, Jiřímu kováři, i rodičům, starajícím se

o děti a plahočícím se při denních klopotách na chalupě, která dává živobytí, ale vyžaduje mnoho sil a práce po celý dlouhý rok.

Někteří se nadáli, že teď bude pomáhati Jan, ale Slezák prohlásil, že by ani od syna ničeho nepřijal, že rodinu sám uživí a že příjmy Janovy nejsou značné. Sousedé věřili i nevěřili, ale chalupník vedl svou.

Tak se mnohé oko obracelo k zaprášené silnici, po níž šel mladý kněz alejí rozrostlých švestek. Ten onen vzpomněl na Slezákovou, jak bude překvapena, a hned by nechal práce na poli, aby ji uvědomil o příchodu milovaného syna.

Jan se nedostal domů, aniž by se aspoň nezastavil v zahradě u faráře Hovorky. Ten právě obíral housenky na zákrscích a spatřiv Jana, pospíchal k hradbě, aby ho uvítal a ruku mu podal.

„Jak vidíte, Jene, musil jsem přidati ještě ostnatý drát, aby mně sem mládež nelezla. Abych nezapomněl, ubytujete se na faře. Jak povídám, nikde jinde.“

Hovorka dlouho Jana nezdržoval, věda, že pospíchá pod rodný krov. Jenom mu ještě připomenul, že ho večer čeká, a už se rozcházeli.

Slezáková byla doma sama, připravovala svačinu a potom také chtěla jíti za ostatními na pole. Vykřikla radostí, vidouc nejstaršího syna, a pro slzy ani hned nedostala se k řeči.

„Tak jsi nás překvapil!“

„Že jste všichni v pilné práci, z toho mohu souditi o vašem zdraví“, mínil Jan.

„To jsme, chvála Bohu, zdraví, ale tys nějak přibledlý“, pozorovala matka.

„Jenom se vám tak zdá. Nyní o prázdninách si odpočinu. Jak vidím, chystáte se na pole, půjdu s vámi.“

„Dříve pojiš doma. Jsi hladov po cestě. Hned ti odleji kávy.“

Zatím co Jan jedl, matka hovořila a se dotazovala na faráře Čapka, na nemluvnou Fany i starou služku na faře.

„No, a jak jest s těmi neblahými poměry, které jsem částečně v Nevidech zažila?“

„Teď máme pokoj. Ob čas někdo zaťuká na dvěře, obyčejně v podvečer, a oznamuje, že se chce vrátiti do církve katolické. Boží Tělo měli jsme slavné, nikdy prý takové účasti nebylo, třeba letos nehrála kapela, nezúčastnili se hasiči a nezpívalo učitelstvo. V poslední chvíli nacvičili jsme několik dětí.“

„To je dobře, že lidé nabývají zase rozumu. Však jest čas. Zde jest všechno jako obyčejně. Tedy půjdeme. Víím, že bys doma sám nevydržel.“

Zavřeli stavení, dvorek, pustili psa a kráčeli po mezi. Matka nesla kávu, Jan půl bochníku chleba v šátku. Jan radostně se rozhlížel po známých nivách, po lesích i roztroušených jalovcových keřích na stráních a u cest.

Slezákovi až na Jiříka byli na pšenici, teď nahrabávali. Brzo zpozorovali Jana s matkou a Fanyňka jim běžela naproti.

Na hodnou chvíli přestalo se pracovati, ale ani k jídlu se nehnali, nýbrž dříve vítali milého hosta, s ním se objímali a ruce navzájem si tiskli.

„To je dobře, že jsi přijel na žně, potřebujeme lidí“, řekl Filip.

„Mlčíš! Snad bys nechtěl, aby Jan vázal snopy, jako před lety?“ napomínala matka.

„To by spíše se mnou pásł husy a lehl si na mezi“, ozvala se nejmladší.

Všichni srdečně se zasmáli.

Jan pomáhal, při tom vypravoval a také naslouchal, co se za jeho nepřítomnosti událo. Nebylo toho mnoho; v Nevidech panoval život o mnoho rušnější.

Se sousedních polí přicházeli lidé, aby uvítali rodáka. Přihlala se i teta Horáková s dcerou Máňou a hned se zlobila, že Jan nepsal, aby se mu přijelo naproti.

„A tohle jest moje družička od primice? Ani bych ji nepoznal, jak vyrostla a zmohutněla“, řekl Slezák.

„Nevěsta“, ušklíbnul se Filip.

„Pěkná nevěsta! Po prázdninách půjde ještě několik dnů do školy“, zastávala se selka zaražené dcery.

„U nás takových vzrostlých školaček nemáme“, poznamenal Jan.

„Tam lidé rychleji a veseleji žijí. Však jsem slyšela. Div, že se mezi nimi pořádný nenakazí“, usuzovala Horáková.

„Ne všichni, tetičko. Pravda, v takovém místě jest život bujnější.“

Selka si vyhrazovala, aby ji Jan co nejdříve navštívil, že by s ním ráda obšírněji pohovořila.

Do večera zůstali Slezákovi na poli, potom hospodář s mladými doprovázel povoz a matka s Janem brali se k domovu po mezi.

„Tak už jest u vás pokoj?“ ptala se Slezáková, krácejíc před synem.

„Skoro; ovšem nepřátelé nikdy nekladou rukou nečinně do klína. Ale to nejhorší minulo“, odpovídal syn.

„Díky Bohu!“ oddechla si matka.

Všichni byli potěšeni menšími dárky, které Jan přivezl rodičům i sourozencům. Po večeři rozmlouvali, až se Jan zvedl, aby naň na faře dlouho ne-

musili čekatí. Tou cestou, kterou chodil jako bohoslovec, i nyní šel ke svému dobrodinci.

Hovorka už stál ve dveřích.

„Tak pojďte, mladý příteli“, zval, uváděje spolubratra do pokoje, kde svítila lampa se zeleným stínítkem a na stole byl ve sklenicích čaj a na míse zákusky.

Slezák usednul proti faráři a vypravoval. Ani doma tak podrobně nemluvil o poměrech v Nevídech za poslední doby.

„Bylo to darebáctví, nejmírněji řečeno; a nejhorší při tom, že se to trpělo, že nikdo štváčů nezakřiknul, že se nad nimi držela ochranná ruka“, rozhorloval se Hovorka.

„A jak zde? Kolik jest odpadů?“ ptal se Slezák.

„Zde to bylo nepatrné; asi deset odstoupilo: mladší učitelé, stárek ze mlýna, adjunkt ze dvora, dva dělníci, kteří jezdí do města. Čechoslováka máme pouze jednoho, vlastně čechoslovačku — industriální učitelku.“

„Tolik se nachodila do kostela!“

„Vyšší vliv působil, žádá o lepší místo. Budiž jí přáno! To mne těší, že jste odolal, že jste se statečně držel.“

„A mohl bych jinak? Nejenom, že bych se zpronevěřil Bohu, ale i rodičům a svému milému rodišti“, pronášel Jan jako vyznání.

„Dobře, dobře. Myslil jsem si, že máte dobrý základ, že obavy byly plané. Pijte a jezte. Je to vaše zamilované pečivo.“

„Vidím a měl bych se zlobiti, že bylo narychlo připraveno.“

„Tak ráno v sedm hodin do kostela. Teď o žnících jest návštěva slabá. A což v neděli? Zůstanete zde? Budete kázati?“

„Už jsem byl dotazován. Připravím se“, svoloval Slezák.

„Tedy — dobrou noc!“

Jan osamotněl ve známém pokoji, kde zažil několik milých let. Poslední rok se mu zdál jako zkouškou, jako vytržením ze spokojených chvil života. Jenom na krátko si oddechne a vrátí se k povinnostem, jež na sebe vzal. Nic naplat, musí bojovati.

Zahleděl se oknem do ztichlého kraje, do klidné obce, nad níž k nebesům rýsovala se kostelní věž, jako strážce těch, kteří pokojně spali po denních trampotách pod rodnými krovky. Ani pes nikde se neozval. Na nebi plul srpek měsíce.

Janovi vrátil se klid do duše. Zdálo se mu, že jest ještě studentem, o nějž se starají rodiče. A zatím musí sám pečovati o duševní blaho jiných, kteří jsou mu svěřeni. Má slovem i příkladem býti strážcem a pastýřem. Zda vždy plnil onu povinnost? A jak bude příště? Musí se vynasnažiti, aby dostál svému poslání na světě.

Přes měsíc přeplul šedý mráček. Jenom na chvíli zatemnil srpek, zmizel a zase světlo linulo se po obloze i zemi.

Janovi se zdálo, že tak jest i v životě: po temnu přijde jas, po zkoušce, v níž člověk čestně obstojí, následuje blaživá radost.

Pomozte

„Dědictví Svatojanskému“!

Nynější drahotní a výrobní poměry dusí povážlivou měrou všechno naše literární podnikání. Není divu, že těžké nesnáze dolehly také na „Dědictví Svatojanské“. Důležitost a význam tohoto nejstaršího našeho fondu literárního jsou zajisté katolické naší veřejnosti dobře známy. Za 89 let svého trvání vydalo „Dědictví“ celou řadu cenných spisů a rozšířilo je ve statisících výtisků. Značná část náboženské naší literatury vyšla jeho nákladem. Bez něho neměli bychom různých vydání Písma svatého od vydání z roku 1857 až do nejnovější monumentální „Bible České“, neměli bychom „Kancionálu Svatojanského“, díla na tehdejší dobu epochálního, neměli bychom jadrných „Postil“, výborných „Životů svatých“ . . .

„Dědictví“ knihami svými vykonalo veliký úkol nejen [na poli náboženském, nýbrž i na poli národním. Čechové Hlučínští vděčně sobě připomínají, že knihy „Dědictví“ to byly, jež budily a udržovaly v nich vědomí národní. Za smutného stavu naší literatury v letech třicátých a čtyřicátých minulého století pronikaly knihy „Dědictví“ do vrstev, do nichž nepodařilo se vniknouti žádné jiné knize české.

„Dědictví“ rozkvetlo od roku 1907 tak utěšeně, že mohlo vydávati několik knih ročně. Svízele dob poválečných učinily nadějnému tomuto rozmachu náhle žalostný konec. Značný na doby předválečné fond „Dědictví“ ve výši 400.000 K znamenal by za nynějších poměrů velice málo, i kdyby byl býval uložen v cenných papírech dosud platných. Vynášel by ročně 12.000 K — obnos, jenž dnes nestačí ani na vydání jediného sešitu „Bible České“! Ale na neštěstí kapitál ten uložen byl v nevinkulované renty bývalého Rakouska, takže od převratu nemělo z nich „Dědictví“ ani haléře! Činnost „Dědictví“ udržuje se jen soukromou obětavostí, výtěžkem z prodeje starších knih a ze vkladů členů nově přistupujících.

Před válkou obnášel vklad člena jednou pro vždy 20 K — roční zúrokování tohoto „kapitálu“ vynášelo 60 haléřů — a za to brali údové po léta několik knih ročně! Za nynějších poměrů bylo ovšem nutno vklad nových členů přiměřeně zvýšiti: obnáší 80 Kč jednou pro vždy; mimo to jest každý člen povinen každého roku při vybírání podílu v příslušném knihkupectví zapraviti 2 Kč ve prospěch „Dědictví“ a knihkupci za vydání podílu 50 haléřů. Je to obnos i nyní nepatrný vzhledem k velikým výhodám, jež „Dědictví“ členům svým poskytuje: při vstupu obdrží členové několik starších knih zdarma, každého roku knižní podíl a mimo to mají značnou slevu na knihách mimo podíl vydávaných.

Jest žádoucno, aby k „Dědictví“ přistupovalo hojně nových členů, jakož i aby dobrodincové pamatovali na ně hojnými dary!

Za 11 let slaviti bude „Dědictví“ jubileum stoletého svého trvání — doufáme pevně, že šťastně překoná nynější kritickou dobu a že svého jubilea se dočká v novém, mohutném rozkvětu!

Pomozte k tomu! — Získávejte nové členy!

Kupujte hojně dobré knihy „Dědictví“!

Zasílejte „Dědictví“ dary!

Přihlášky, objednávky a dary zasílejte pod adresou: „Ředitelství Dědictví Svatojanského v Praze-IV., 35“.

Stručné dějiny

„Dědictví Svatojanského“.

Kněz Antonín Hanikýř věnoval roku 1831 jistinu 1000 zlatých stř. k založení fondu, pod názvem „Dědictví svatého Jana Nepomuckého“, z jehož úroků by se vydávaly užitečné knihy v jazyku českém pro katolický lid. Jistinu tu zaslal konsistoři Pražské, žádaje, aby věci té se ujala. Po dlouhém průtahu schválila vláda roku 1833 „Základní pravidla“ „Dědictví“, jež vešlo v činnost teprve roku 1835. Šlechetný zakladatel se tohoto uskutečnění svého přání již nedočkal; zemřel již r. 1833. Prvním ředitelem a redaktorem „Dědictví“ stal se metropolitní kanovník Václav Pešina. První knihou nákladem „Dědictví“ vydanou byl spis Jana Valeriána Jirsíka „Proč jsem katolíkem?“ Pešina staral se všemožně o získávání údů „Dědictví“, jichž počet, jenž obnášel roku 1846 toliko 1151, zvláště od roku 1847 rychle se množil, takže roku 1867 dostoupil výše 16.492. Spolu pečoval o utěšenou činnost vydavatelskou, takže možno nazvati jej právem druhým zakladatelem „Dědictví“. Roku 1855 bylo „Dědictví“ od Apoštolské Stolicе schváleno a odpustky obdařeno. Po Pešinovi, jenž roku 1857 ředitelství i redaktorství „Dědictví“ se vzdal a roku 1859 zemřel, následovali v úřadě

ředitele a redaktora Dr. Innocenc Frencl v letech 1858—1862 a Vincenc Bradáč 1862—1874; roku 1874 oddělen byl úřad ředitele od úřadu redaktora. V úřadu ředitele vystřídali se: Karel Schwarz 1874—1884, Dr. Klement Borový 1884—1895, Dr. Jan Nep. Sedlák 1896—1908, Dr. Josef Tumpach 1909—1916; v úřadu redaktora: František Srdínko 1874—1906 a Dr. Antonín Podlaha 1907—1916; od roku 1916 zastává úřad ředitele i redaktora Dr. Antonín Podlaha. Počet členů obnášel roku 1860: 21.188, roku 1870: 24.792, roku 1880: 26.419, roku 1890: 27.830, roku 1906: 29.965, roku 1920: 39.575. Od roku 1854 do roku 1906 vydávána byla ročně za podíl pouze jedna vázaná kniha; od roku 1907 do 1920 vydáváno každého roku několik nevázaných knih rozmanitého obsahu. Zásluhy „Dědictví“ o českou literaturu náboženskou jsou veliké: valná část důležitých spisů vyšla jeho nákladem; mimo to vykonalo „Dědictví“ knihami svými velikou práci i na poli národním, udržujíc jimi v lidu vědomí národní, a to zvláště v krajinách poněmčovaných.

Pravidla

„Dědictví Svatojanského“,

platná od 1. ledna 1922.

„Dědictví svatého Jana Nepomuckého“ v Praze, založené roku 1835, jest ústav k vydávání dobrých knih českých pro lid.

Údem „Dědictví“ se stává, kdo složí jednou pro vždy **80 Kč** (z toho připadá 60 Kč na vklad, 5 Kč na diplom a 15 Kč na zásilku starších knih darem dávaných). Rod, škola, obec, spolek nebo knihovna stávají se údy, složí-li jednou pro vždy **170 Kč** (z toho připadá 150 Kč na vklad, 5 Kč na diplom a 15 Kč na zásilku starších knih darem dávaných).

Každý člen povinen jest každého roku při vybírání podílu v příslušném knihkupectví zapraviti 2 Kč ve prospěch „Dědictví“ a knihkupci za vydání podílu 50 hal., celkem tedy 2 Kč 50 h; jinak by mu podíl nemohl býti vydán. Kdo by žádal, aby mu knihkupec podíl poštou zaslal, připojí ovšem ještě příslušný obnos na poštovné.

Každý člen povinen jest o podíl svůj každoročně se hlásiti u toho **knihkupectví**, jež na přední straně jeho odběrného lístku jest vyznačeno, a **nikoli** u Ředitelství, jak omylem se stává.

Kdo si nevyzvedne podíl **během dvou let** po jeho vyjití, pozbývá naň práva; podíl ten propadá. Povolení k dodatečnému vybrání propadlých podílů **v žádném případě** se nedává.

Za vydání nového členského lístku za lístek již vypořebovaný nebo ztracený nutno předem zaslati poplatek 20 Kč.

Přihlášky nových údů přijímá Ředitelství „Svatojanského Dědictví“ v Praze-IV., Hradčany. Nově přistoupiavší člen dostane mimo podíl toho roku, kdy se přihlásil, ještě darem některé **starší** knihy, dle ustanovení ředitele „Dědictví“.

**Přistupujte hojně k našemu „Dědictví“
a jiné k tomu povzbuzujte!**

Ředitelem „Dědictví Svatojanského“ jest Dr. **Antonín Podlaha**, světící biskup Pražský, metropolitní kanovník u sv. Víta v Praze-IV.

Povídky

nákladem „Dědictví Svatojanského“
vydané:

Několik povídek. Napsal Jindřich Š. Baar. 90 h.

Mžikové obrázky. Napsal Jindřich Š. Baar. Řada I. Kč 1·50, řada II. Kč 1·50, řada III. 3 Kč.

Svatá Hora. Několik dějepisných obrázků z dějin Českých
Lourd. Napsal Alois Dostál. Kč 1·20.

Na cestě k lepšímu. Napsal Alois Dostál. Kč 1·50.

Z měst a městeček. Napsal Alois Dostál. 3 Kč.

Od Krkonoš. Krátké povídky z pohorského kraje. Napsal
J. Ježek. 3 Kč.

Irena. — Pro Boha a pravdu. Povídky. Z polštiny pře-
loženy od Václava T. Kamejského a Josefa T. Kajetána
10 Kč.

Z nedávných dob. Různé obrázky a povídky. Napsal
Julius Košnář. Kč 1·50.

Otcové a děti. Povídka V. Pakosty. Kč 1·50.

Selská pýcha. Obraz ze života lidu. Napsala Vlasta
Pittnerová. 3 Kč.

Povídky. Napsal Jan Nep. Ráž. 90 h.

Rozvětvená rodina. Povídka. Napsal Al. Dostál. 3 Kč.

Fabiola neboli církev v katakombách. Napsal N. P. S.
Wiseman, přeložil Dr. K. Vrátný. 7 Kč.

J. Š. Baar: **V různých barvách.** Kč 3·75.

Rodina Kulichova. Napsala Vlasta Pittnerová. 7 Kč.

Podporujte „Dědictví Svatojanské“!

Přistupujte za členy (vklad 80 Kč jednou pro vždy)

Kupujte a rozšiřujte knihy „Dědictvím“ vydané

Žádejte cenník!

**Přihlášky a objednávky přijímá „Ředitelství
Dědictví Svatojanského“ v Praze-IV., 35.**